

પુષ્ટિમાર્ગીય વૈષ્ણવોનું આર્થનિક.

પ્રતિ એથી
તે ૮૦૦૦

પ્રકાશક—
વિદ્યાવિભાગ
કાંકરેલી

WILSON

1912

2290

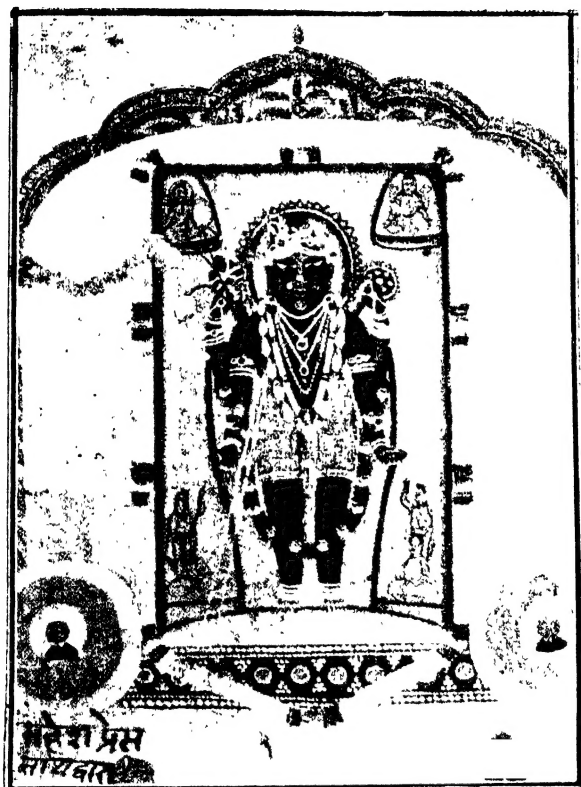
0.9.0

WILSON

1912

2290

WILSON

श्रीद्वारकाधीश प्रभु,

श्री महेश प्रेस, नाथद्वारा.

तृ० पी० गो० श्रीव्रजभूषणलालजी. कांकरोली.

जन्म, सं० १९६८ फाल्गुन कृ० २

श्री मंदेश प्रेस, नाथद्वारा.

શ્રી દ્વારકેશો જયતિ
(શ્રીદ્વા. ગ્ર. માલા પુષ્પ ૩)

પુષ્ટિમાર્ગીય વૈષ્ણવોનું આહ્નિક.

મૂલ લેખક :

પં. પુરૂષોત્તમ પીતામ્બર શાસ્ત્રી

શુદ્ધાદૈત વિશારદ

(શહેરા નિવાસી)

પ્રકાશક:—

પો. કણ્ઠમણિ શાસ્ત્રી

સંચાલક

વિદ્યાવિભાગ-કાંકરોલી

મૂલ્ય
૧ આના

સંવત ૧૯૯૬
પૌષ કૃષ્ણ ૯

૧૩:૪૧૪

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
૨૨૬૪૭
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

— : અનુક્રમણિકા : —

વિષય	પૃષ્ઠ	વિષય	પૃષ્ઠ
પ્રથમ પ્રકરણ	૭—૧૨	હાલની પરિસ્થિતિ. ...	૨૩
પ્રાતઃસ્મરણ ...	૭	ગુરૂ સેવા. ...	૨૩
શૌચાદિ કમોની વિધિ. ...	૯	વૈષ્ણવ વેશ. ...	૨૬
પંચમહાભૂતની ખાણ- બ્યંતર શુદ્ધિ. ...	૧૦	સ્વદેશ પ્રેમ. ...	૨૯
સેવા સ્મરણ ; અને લૌકિક કાર્ય ...	૧૧	તૃતીય પ્રકરણ ...	૩૨
દ્વિતીય પ્રકરણ	૧૩—૩૧	યમુનાજી. ...	૩૨
બ્રહ્મસંબંધ ...	૧૩	સર્વોત્તમ ...	૩૩
ભગવત્સેવા ...	૧૫	કૃષ્ણાશ્રય. ...	૩૭
પુષ્ટિ ભક્તિના ચાર શત્રુઓ. ૧૭		ચતુઃશ્લોકી ...	૩૭
૧ અન્યાશ્રય ...	૧૭	સિદ્ધાંતરહસ્ય. ...	૩૮
૨ અસમર્પિત ...	૧૯	(શ્રી દ્વારકેશ્વરજી કૃત)	
૩ દુઃસંગ ...	૨૦	ખાલકૃષ્ણ અષ્ટોતર શત	
૪ બુદ્ધિવાદ ...	૨૧	નામાવલી ...	૩૯
		ઉત્સવોની યાદી. ...	૪૧

दो शब्द

आज प्रस्तुत पुस्तक का चतुर्थ संस्करण प्रकाशित करते हुए हमें परमहर्ष होता है। यह पुस्तक तृतीय पीठाधीश्वर गो. श्री व्रजभूषण-लालजी महाराज की आज्ञासे ब्रह्मसम्बन्ध दीक्षा लेनेवाले वैष्णवोंको प्रदेश भंडारसे दीक्षा के अनन्तर विना मूल्य भी वितरण की जाती है।

अभीतक इस के निम्नलिखित संस्करण प्रकाशित हो चुके हैं।

प्र. सं.	संवत् १९८६	२०००	} एकत्र १९००० प्रति
द्वि. सं.	,, १९८८	४०००	
तृ. सं.	,, १९९१	५०००	
च. सं.	,, १९९६	८०००	

गत तीन संस्करणों के लेखक पं. जटाशंकर शास्त्रीजी शु० धाफा निवासी थे, पर इस संस्करण के लेखक पं. पुरुषोत्तम पीताम्बरजी शास्त्री (शेहरा निवासी) निर्वाचित किये गये हैं। शास्त्रीजीने परिश्रम और निःस्वार्थ सेवाभावसे प्रस्तुत संस्करण तयार किया है। यद्यपि उन्होंने शास्त्रीय एवं वैज्ञानिक विवेचन के साथ इसका नव्य संस्करण तयार कियाथा, पर पुस्तक का कलेवर बढजाने के भय एवं यूरोपीय महायुद्धके कारण कागजका मूल्य अधिक होजाने के कारण हमें उसे विवश होकर संक्षिप्त करना पडा है, और कुछ आवश्यक अंश छोड देनाभी पडा है। प्रेसकापी तयार करनेमें और प्रूफ संशोधनमें 'वार्ता साहित्य' के सम्पादक श्री द्वारकादासजी नेभी परिश्रम किया है तदर्थ दोनों महानुभाव हमारे

धन्यवादार्ह हैं। इसमें यथावदुपलब्ध श्रीद्वारकेशजी रचित नामामृतस्तोत्र जो अभीतक अप्राप्त और अप्रकाशित था, प्रकाशित किया गया है।

यह पुस्तक अप्राप्य होजाने के बाद प्रायः १॥ वर्ष के विलम्बसे निकल रही है जिसके लिये हम क्षमा याचना करते हैं। इसके प्रकाशन में फिरभी विलम्ब होता, यदि श्री उःसवलालभाई (डभोइ) हमें चेतावनी न देते। अस्तु. प्रभु के अनुग्रह से इसे आज हम वैष्णवोंके समक्ष उपस्थित कर रहे हैं। इसमें जहां तक बन पड़ा है प्रायः सभी प्रासङ्गिक विषयों का वर्णन दे दिया गया है, फिरभी शीघ्रता वश अनेक अंश छूट गये हैं, जो अगले संस्करण में यथासंभव प्रकाशित किये जा सकेंगे।

पौष कृष्ण ९ संवत् १९९६

पो. कंठमणि शास्त्री
संचालक
विद्याविभाग कांकरोली

॥ श्रीद्वारकेशो जयति ॥

“ ब्रह्मसम्बन्धकरणात्सर्वेषां देहजीवयोः

सर्वदोषनिवृत्तिः ” ॥ (सि० रहस्य)

“ आचार्यवान्पुरुषो वेद ” (श्रुतिः)

दीक्षिताय विशेषेण प्रसीदेन्नान्यथा हरिः ॥

ब्राह्मणः क्षत्रियो वापि वैश्यः शूद्रोऽथवा पुनः ॥

एवं स्त्रियो वा, यत्नेन गुरुमेव समाश्रयेत् ॥

(मन्त्रसारः)

બ્રહ્મસંબંધ લેવાની વિધિ.

વૈષ્ણવોએ પહેલે દિવસે મહારાજશ્રીની આજ્ઞા માગી, નામ નેંધાવી, વ્રત કરવું (જેમણે કંઠી ન બંધાવેલી હોય તેમણે નામ શ્રવણ કરી કંઠી બંધાવવી તથા જેમને શિખા ન હોય તેમણે શિખા રખાવી વ્રત કરવું.) વ્રતના દિવસે પ્રાતઃકાલમાં નદી તથા તલાવમાં ન્હાવું અથવા તાંબાના પાત્રને લૂણ ખટાઈથી ખાસા કરી, ફૂવાથી જલ ભરી લાવી તે જલનો ઉપયોગ કરવો (નલના જલનો ઉપયોગ ન કરવો તથા આહ, ખીડી અને વિંદેશી ખાંડ વગેરે ન વાપરવાં.) ભૂખ્યું ન રહી શકાય તો ફલાહાર તથા પ્રસાદી દૂધધર તેમજ સુકા મેવાનો ઉપયોગ કરવો. પાંચ વર્ષની અંદરનું બાળક વ્રત ન કરી શકે તો તેણે બ્રહ્મસંબંધના દિવસે દીક્ષા સુધી વ્રત કરવું.

ખીજે દિવસે શૌચ હંતધાવન વગેરેથી નિવૃત્ત થઈ

રેશમી વસ્ત્ર અથવા કંતાનનું વસ્ત્ર અગર સુતરનું કોરું પેશુ કાઢેલું વસ્ત્ર કંતાનમાં વિટાળી સાથે લાવવું. માથાના વાળની ચીકણાઇ તથા મેલવાળાં ઘરેણાં ઉતારી કંઠી બદલી મહારાજશ્રીના જલધરામાં ન્હાવું. જનોઈવાળા વૈષ્ણવોએ જનોઈ બદલવી. ન્હાયા પછી સાથે લાવેલું વસ્ત્ર પહેરવું. સ્ત્રીઓએ ન્હાયા પછી ચણીયો તથા બટનવાળી ચોળી પહેરવી નહીં. બાદ ચરણામૃત લઈ તિલક કરી (સ્ત્રીઓએ ચાંદલો કરી) જલધરિયા પાસે હાથ ખાસા કરી મુઠ્ઠી વાળી મહારાજશ્રી પાસે જવું. પછી આજ્ઞા મુજબ તુલસી દલ આપે તે લઈ મહારાજશ્રી આજ્ઞા કરે તે મંત્ર બોલવો. પછી ગુરૂ માગે ત્યારે તુલસીદલ ઉંચેથી પાછું આપવું. ગુરૂ આપણું તુલસીદલ શ્રીઠાકોરજીના ચરણવિદ્માં સમર્પે ત્યારે તેમને અને ગુરૂને અલગ અલગ દંડવત્ પ્રણામ કરવા. પછી ભેટ ધરી લુંગડાં પહેરી ઘેર આવી મહારાજશ્રી તરફથી મળેલો પ્રસાદ પ્રથમ લેવો. યદિ બને તો તે દિવસથી ભગવત્સ્વરૂપ પધરાવીને સેવા નિત્ય નિયમ પૂર્વક કરવી અને પ્રભુને સમર્પેલું અન્નજ ગ્રહણ કરવું. કારણકે વિના સમર્પેલું અન્ન ખાવાનું શાસ્ત્રો પણ નિષેધ કરે છે. બ્રહ્મસંબંધ લીધા પછી કંઠી, તિલક અને શિખા વિના કદી પણ ન રહેવું અને પુષ્ટિમાર્ગના નિયમ પ્રમાણે સદાચાર પાળવો.

॥ विजयते श्रीद्वारकेशः प्रभुः ॥

वैष्णवोनां नित्यं कर्म

प्रथम प्रकरण

—०—

प्रातःस्मरण

वैष्णवોએ સવારે ંહેલા ઉઠીને માળા તથા ઉપીવત સંભાળવી. માળા (કંઠી) દાસ્ય ધર્મ છે, જનોઈ વૈદિક ધર્મ છે. જેઓને જનોઈનો અધિકાર ન હોય તેઓએ માળા સંભાળવી. (દર્શન કરી આંખે લગાડવી) પછી શ્રી મહા-પ્રભુજી, શ્રી ઠાકોરજી અને સ્વગુરૂનાં ચિત્રોનાં દર્શન કરવાં. ચિત્રો ન હોય તો તેમનું ધ્યાન કરવું. નામ લઈને દંડવત્ પ્રણામ કરવા. પછી પ્રાતઃસ્મરણમાં પ્રાચીન અષ્ટસખાનાં કીર્તનો તેમજ શ્રીહરિરાયજી આદિ મહાનુભાવો ના રચેલા સંસ્કૃત ગ્રંથો (પ્રાતઃસ્મરણમ્ આદિ) અથવા શ્લોકો જે કંઠસ્થ હોય તેનો ઉચ્ચાર કરવો. જેઓને કંઈ પણ યાદ ન હોય તેઓએ નીચેના શ્લોકો તથા પદો અવશ્ય યાદ કરવાં:—

શ્રીગોવર્ધનનાથપાદયુગલં, હૈંયગવીનપ્રિયં

નિત્યં શ્રીમથુરાધિપં સુખકરં, શ્રીવિકૃદેશં મુદા ।

શ્રીમદ્ધારવતીશ ગોકુલપતી, શ્રીગોકુલેન્દ્રં વિભું

શ્રીમન્મન્મથમોહનં, નટવરં, શ્રીબાલકૃષ્ણં ભજે ॥ ૧ ॥

શ્રીમદ્વલ્લભવિઠ્ઠલો, ગિરિધરં, ગોવિંદરાયાભિધં
 શ્રીમદ્બાલકકૃષ્ણ ગોકુલપતી, નાથં રઘૂણાં તથા
 એવં શ્રીયદુનાયકં, કિલ ઘનશ્યામં ચ તદ્વંશજનન ।
 કાલિન્દીં, સ્વશુરં, ગિરિં, શુરુ વિભું, સ્વીયપ્રભૂંશ્ચ સ્મરેત્ ॥૧॥

૫૬

જય જય શ્રી વલ્લભ પ્રભુ શ્રી વિઠ્ઠલેશ સાથે,
 નિજજન પર કરત કૃપા ધરત હાથ માથે ॥ ધ્રુવ
 દોષ સખે દૂર કરત લક્ષિત લાવ હિયે ધરત,
 કાજ સખ સરત સદા ગાવત ગુણ ગાથે ॥ ૧ ॥
 કાઢેકો તુ દેહ દમત સાધન કરિ મૂરખ જન,
 વિઘ્નમાન આનંદ ત્યજ ચલત ક્યોં કુપાયેં ।
 રસિક ચરણ શરણ સદા રહત હે બડ ભાગીજન,
 અપનો કરિ ગોકુલપતિ ભરત તાહિ બાયેં ॥ ૨ ॥

શ્રી યમુનાજી તિહારો દરસ મોહિ ભાવેં,
 શ્રી ગોકુલ કે નિકટ બહત હો લહરન કી છબિ આવેં ॥૧॥
 દુઃખ હરની સુખદેની શ્રીયમુનાજી જે જન પ્રાત ઉઠે નહાવેં ।
 મદનમોહન જૂકી ખરી યે પીયારી, પટરાની જૂ કહાવે ॥૨॥
 વૃંદાવનમેં રાસ રચો હે, મોહન મુરલી બજાવેં;
 સૂરદાસ પ્રભુ તિહારે મિલનકો બેઠ બિમલ યશ ગાવેં ॥૩॥

પ્રાતઃસમે શ્રી વલ્લભ સુત કો ઉઠત હી રસના લીજે નામ,
 આનંદકારી પ્રભુ મંગલકારી અશુભહરન જન પૂરણ કામ ॥૧॥
 ચેહી લોક પરલોક કે બંધુ કો કહી સકે તિહારે ગુણઆમ ।
 નંદદાસ પ્રભુ રસિક શિરોમણી રાજ કરો શ્રીગોકુલ સુખધામ ॥૨॥

શૌચાદિક કર્મોની વિધિ

આ પ્રમાણે શ્રીઆચાર્યજી, શ્રીગુસાંઈજી, શ્રીઠાકુરજી તથા શ્રીયમુનાજી આદિનું સ્મરણ કર્યા બાદ પથારીમાંથી ઉઠવું. દેહ કૃત્ય (શૌચ) કરવું. જેને જનોઈ હોય તેણે શૌચ જતી વખતે જનોઈ કાને ચઢાવવી. શુદ્ધાને ત્રણ વાર માટીથી ધોવી, પછી ડાબા હાથને દસવાર ધોઈ વળી બન્ને હાથને ભેગા કરી સાતવાર માટીથી ધોવા, અને પગને ત્રણવાર ધોવા. ત્યાર પછી શુદ્ધ જલથી આઠ કોગળા કરવા.* શૌચ કર્મથી નિવૃત્ત થઈને જ બાવળ લીંબડા આદિનું દાતણ કરવું. (પહેલાં નહિ) અંગ્રેજી પાવડર અશુદ્ધ છે માટે તે નહિ લગાડવો બ્રુસનો ઉપયોગ પણ નહિ કરવો. વિજ્ઞાનની દૃષ્ટિથી પણ તે નુકસાન કરે છે. ડાક્ટરો પણ નિષેધ કરે છે. સૂર્યોદય પહેલાં દાતણ કરી લેવું જોઈએ. પછી તેલ લગાવીને ન્હાવું. (ન્હાયાપછી તેલ લગાડવું નહિ) દ્વાદશીના દિવસે તેલ નહિ લગાડવું. સ્નાન કરી જમનાજીની રજ (મૃત્તિકા, રેણુ નહિ) અને ચરણામૃત લેવાં. પછી પ્રસાદી કંકુથી ભગવત્પદાકૃતિ તિલક કરવું. (બને ત્યાં સુધી દ્વાદશ તિલક અવશ્ય કરવાં) છાપા અને મુદ્રા કરવી. દશ પ્રકારનાં તિલક સંક્રામ છે, તે ભગવાનના ચરણ કમલની પ્રાપ્તિમાં અંતરાય કરે છે માટે તે દસ પ્રકારનાં તિલક નહિ કરવાં. તે ૧૦ તિલકોનાં નામ આ પ્રમાણે છે:—

---

* પછી ચરણામૃત લેવું એવી પ્રાચીન રીત છે. જુઓ રાજ આશકરજીની વાર્તા.

વર્તુલં તિર્યગચ્છિદ્રં હ્રસ્વં દીર્ઘતરં તનુમ્ ।

વક્ત્રં વિરૂપં ચ્ચદ્વાગ્રં ભિન્નમૂલં પદચ્યુતં ।

વર્તુલં (ગોળ તિલક) તિર્યગ (તિરછ) અચ્છિદ્ર (ચિપીવખરનું)
હ્રસ્વ (ધણુંજ નાનું) દીર્ઘતર (ધણુંજ નાસિકા સુધી લાંબું) તનુ
(ધણુંજ પાતળું) વક્ત્ર (આડું) ચ્ચદ્વાગ્ર (ઉપરથી બાંધેલું) ભિન્નમૂલ
(નીચેથી બન્ને બાજુ જુદી જુદી) પદચ્યુત (ખીજે ઠેકાણે કરેલ)

તિલકની પેઠે પ્રસાદી તુલસી કાષ્ટની માલા ચોવીસે કલાક
ગળામાં ધારણ કરવી. માલા ગળામાં નહોય તો જલ પણ પીવું
લેઈએ નહિ. તેવીજ રીતે હિન્દુ માત્રે ચોટી રાખવી લેઈએ,
ચોટી એ હિન્દુત્વની નિશાની છે. પોતાના હિન્દુત્વના અભિ-
માન અર્થે પણ ચોટી અત્યંત આવશ્યક છે.

પંચમહાભૂતની બાહ્યાભ્યંતર શુદ્ધિ—

આ દેહમાં જે પંચમહાભૂત છે તેની અંદરની અને
બહારની શુદ્ધિ કરવી અત્યંત આવશ્યક છે. માટે તેની શુદ્ધિ
આ પ્રમાણે કરવી :— **બાહ્ય શુદ્ધિ**

છ મુદ્રા કરીએ તો પંચમહાભૂતની બાહ્ય શુદ્ધિ થાય
પદ્મ ધારણ કરવાથી પૃથ્વીની, શંખથી જલની, ચક્રથી
અગ્નિની, ગદાથી વાયુની, અને નામ મુદ્રાથી આકાશની શુદ્ધિ
થાય છે તેમજ સંપ્રદાય મુદ્રા ધારણ કરવાથી ભક્તિની
પ્રાપ્તિ થાય છે.

હવે પંચમહાભૂતની અંદરની શુદ્ધિ આ પ્રકારે
કરવી :— મહાપ્રસાદથી પાર્થિવ અંશની, રજઃ ચરણામૃતથી
જલાંશની, પ્રસાદી તુલસીથી અગ્ન્યંશની, ભગવદ્દીપના સંગથી
વાય્વંશની અને ગુરૂદર્શન તથા ભગવદ્દર્શનથી આકાશની શુદ્ધિ
થાય છે.

આ પ્રકારે અંદર અને બહારની શુદ્ધિ કરવી આવશ્યક છે.
સેવા, સ્મરણ અને લૌકિક કાર્ય

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે બહારની અને અંદરની શુદ્ધિ કરીને ભગવત્સેવામાં તત્પર થવું. જે જીવ ભગવત્સેવા નથી કરતો તે પોતાનો દાસ્ય ધર્મ ખોઈ બેસે છે. એટલે પ્રભુ પણ તેની ઉપેક્ષા કરે છે. જેથી તે જીવ દિનપ્રતિદિન અધોગતિને પ્રાપ્ત થઈ પ્રભુથી બહિર્મુખ બને છે- માટે યથાશક્તિ ભગવત્સેવા અવશ્ય કરવી. (વિશેષ જુઓ ભગવત્સેવા વાળો લેખ). ભગવત્સેવા કરતી વખતે સાવકાશમાં (શ્રીને રાજભોગ ધર્યા બાદ અથવા અનોસર પછી) શ્રી યમુનાદેવ, શ્રી સર્વોત્તમ, શ્રી કૃષ્ણાશ્રય, ચતુર્લોકી અને સિદ્ધાંત રહસ્ય એ પાંચ પાઠ અવશ્ય કરવા. શ્રી સર્વોત્તમનો પાઠ તો અવશ્ય આગ્રહ પૂર્વક દરેક વૈષ્ણવે કરવો જોઈએ. કારણ કે શ્રી સર્વોત્તમ વૈષ્ણવોને ગાયત્રી સમાન છે. તેનો પાઠ ન કરવામાં આવે તો તે વ્યક્તિમાંથી વૈષ્ણવત્વનું તિરોધાન થાય છે. માટે શ્રી સર્વોત્તમનો પાઠ તો અવશ્ય કરવો. તથા અષ્ટાક્ષરની માળા યથાશક્તિ ફેરવવી. માળા ફેરવતી વખતે હૃદયમાં શ્રીનું ધ્યાન કરવું અને માનસી કરવી.

બ્રાહ્મણ વિગેરે માટે સંધ્યા પણ આવશ્યક છે. પછી મહાપ્રસાદ લેવાના સમયે ગોઆસ કાઢી, જે આપણી શક્તિ હોય તો નિત્ય ઓછામાં ઓછા એક વૈષ્ણવને પ્રસાદ લેવડાવ્યા બાદ પ્રસાદ લેવા બેસવું. યદિ વૈષ્ણવને પ્રસાદ લેવડાવવાની શક્તિ ન હોય તો ગોઆસ તો અવશ્ય કાઢવો. પછીજ પ્રસાદ લેવો. પ્રસાદ લીધા પછી ૧૨ કોગળા કરી મુખ શુદ્ધિ માટે

પાનની ખીડી (તેમાં સોપારી અવશ્ય હોવી જોઈએ) ખાવી.
પછી ખીજને અડકવું. (જોએને મહાપ્રસાદ ન મળતો
હોય તેઓએ પોતાની રસોઈમાં અન્નદોષની નિવૃત્તિને અર્થે
ચરણામૃત અવશ્ય પધરાવવું.)

પછી લૌકિક વ્યવહાર અર્થે નોકરી, ધંધો, રોજગાર
આદિ કાર્ય કરવાં. તેમાં પણ ભગવત્સેવાનીજ ભાવના રાખવી
અને સત્ય બોલવું. (જુઓ ૨૫૨માંના ખંભાતના જીવા
પારેખની વાર્તા) ફરીથી સાંજના ભગવત્સેવા યથાક્રમ કરી
શ્રીને પોઢાવી દંડવત્ કરી બહાર આવવું. પછી વ્યાઝ કરવું
વ્યાઝ કરીને ગામમાં જ્યાં ભગવદ્ મંડલી થતી હોય ત્યાં
અવશ્ય ચલાવીને જવું. સત્પુરૂષોનો સમાગમ કરવો.
સાંપ્રદાયિક જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું. જે ગામમાં ભગવદ્ મંડલી
કોઈ જગે ન થતી હોય તો ઘરે સાંપ્રદાયિક પુસ્તકો વાંચવા.
અને ખીજને પણ સંભળાવવાં. પરંતુ સત્સંગ કર્યા વિના રહેવું
નહિ. સ્વાર્થી પુરૂષોનો સંગ સર્વથા ન કરવો. વંચકોથી
હંમેશાં સાવચેત રહેવું.

સત્સંગ કર્યા પછી “ભરોસો દ્રઢ ઇન ચરણુન કેરો. ”
એ પદ અવશ્ય બોલવું. પછી લઘુશંકા કરી ચાર કોગળા કરી
ચરણામૃત લેવું. બાદમાં ભગવત્નામ લેતાં લેતાં સુઈ જવું.

દ્વિતીય પ્રકરણ

બ્રહ્મસંબંધ—‘મમૈવાંશો જીવલોકે જીવમૃતઃ સનાતનઃ’ ગીતાના એ ભગવદ્વાક્યથી જીવ પ્રભુનો અંશ છે અને પ્રભુ અંશી છે એ વાત સિદ્ધજ છે. પરંતુ જ્યારે જીવ આ સંસારમાં આવે છે ત્યારે તે, માયાના આવરણથી આ અંશાંશી સંબંધ ભૂલી જાય છે—તેથી તે જીવને, ફરીથી એ સંબંધને તાજે કરી તેની ભાવના ખીલવવાની જરૂરત રહેલી છે. તદ્વર્થે સ્વસંપ્રદાયમાં બ્રહ્મસંબંધ (જીવ અને પ્રભુ સાથેના ભાવરૂપ સંબંધ) સંસ્કારની અતીવ આવશ્યકતા કહેલી છે. આ બ્રહ્મસંબંધ સ્વસંપ્રદાયના આચાર્યદ્વારાજ થઈ શકે છે. અને બ્રહ્મસંબંધ થયા પછીજ શ્રીગોપીજનવલ્લભની ભાવાત્મક સેવાનો તે જીવ અધિકારી થાય છે તે વિના નહીંજ. આ બ્રહ્મસંબંધની ઉત્પત્તિનો પ્રકાર દામોદરદાસ હરસાનીની વાર્તામાં તેમજ ‘સિદ્ધાંત રહસ્ય’માં કહેલો છે.

બ્રહ્મસંબંધનો ભાવાર્થ—“ભગવાન કૃષ્ણથી વિષ્ણુ પડે હજારો વર્ષોનો સમય વ્યતીત થવાથી ભગવાનની પ્રાપ્તિને માટે હૃદયમાં જે તાપ કલેશ થવો જોઈએ તેનો આનંદ જેને તિરોધાન થયો છે એવો હું જીવ, ભગવાન કૃષ્ણ શ્રી ગોપીજનવલ્લભને દેહ; પ્રાણ, ઇન્દ્રિય, અન્તઃકરણ; તેના ધર્મો, સ્ત્રી, ઘર, પુત્ર, કુટુંબ ધન, આ લોક અને પરલોકને આત્મા સહિત અર્પણ કરું છું—નિવેદન કરું છું— હે કૃષ્ણ હું તમારો દાસ છું.”

આ પ્રમાણે જીવ જેનાથી દોષીત થયો છે એવી માયા જનિત અહંતા મમતાને પ્રભુને સમર્પી, તમામ પદાર્થોમાંથી

તે જીવ પોતાની સત્તા ઉઠાવી લે છે. જેથી તે નિર્દોષ બને છે અને નિર્દોષ પ્રભુની સેવાનો અધિકારી થાય છે. પોતે દાસ હોવાથી સ્વામીના ઉચ્છિષ્ટ અને ભુક્ત તમામ પદાર્થોને પોતાના જીવન નિર્વાહ અર્થે, નિર્લેપપણીની ભાવનાથી ઉપયોગ કરી શકે છે અને અંતમાં તે કૃતાર્થ થાય છે.

બ્રહ્મસંબંધના મંત્રની ભાવનાને ખીલવવા માટે સેવાની આવશ્યકતા છે.

બ્રહ્મસંબંધ થવાથી પાંચ પ્રકારના દોષની સેવામાં સંભાવના રહેતી નથી અને તે જીવ નિર્દોષ બને છે. ફરીથી નવા દોષો ન ઉત્પન્ન થાય તદ્દર્થ ભગવત્સેવા કરવી અને ભગવત્પ્રસાદી શ્રદ્ધા કરવું. વળી ભગવદ્ ભક્તોનો સંગ કરવો, અસત્ય નહિ બોલવું તેમજ વૃથાલાપ, વૃથાક્રિયા અને વૃથા ધ્યાનથી મુક્ત રહેવું.

બ્રહ્મસંબંધ પહેલાં વૈષ્ણવી દીક્ષા તરીકે નામમંત્ર (અષ્ટાક્ષર) શ્રદ્ધા કરવો જોઈએ. તેનાથી તે જીવ વૈષ્ણવ બની સાત ભક્તિ (શ્રવણ, કીર્તન, સ્મરણ, પાદસેવન, અર્ચન, વન્દન અને દાસ્ય) નો અધિકારી થાય છે. પછી બ્રહ્મસંબંધ દ્વારા બીજી બે, સખ્ય અને આત્મનિવેદન ભક્તિનો અધિકારી થાય છે. આ પ્રમાણે નવધા ભક્તિ પ્રાપ્ત કરી ભગવત્સેવા અને સત્પુરુષોના સંગ દ્વારા પ્રેમલક્ષણને તે જીવ પ્રાપ્ત થાય છે.

જેને કેવલ નામમંત્ર હોય તેને એક કંઠી પહેરવી જોઈએ. અને જેને નામમંત્ર અને બ્રહ્મસંબંધ હોય તેને બે કંઠીઓ પહેરવી જોઈએ. x

---

x (પરંપરા પ્રાપ્ત જોઓ જનોષ્ઠના અધિકારી હોય તેઓએ જનોષ્ઠ પણ અવશ્ય લેવી.)

ભગવત્સેવા:—

ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જીવ ભગવાનનો અંશ હોવાથી તેને ભગવત્સેવા કરવી આવશ્યક છે. પુષ્ટિજીવો પ્રજ્ઞાસંબંધ લઈ ભગવત્સેવામાં પરાયણ બને છે. યદિ સાંસારિક સર્વ પ્રકારના દુઃખનું નિવારણ કરી પરમ સુખને પ્રાપ્ત થવું હોય તો તેનો એક જ માર્ગ છે અને તે ભગવત્સેવાજ.

ભગવત્સેવા અહર્નિશ કરવી એવો શ્રીઆચાર્યચરણનો ઉપદેશ છે. અને તેનાથીજ સંસારના દુઃખની નિવૃત્તિ અને પ્રજ્ઞાના સ્વરૂપનો બોધ થઈ પરમ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે. તે સેવા ત્રણ પ્રકારની છે. તનુજ, વિત્તજ અને માનસી. માનસી ક્ષલરૂપ છે, જ્યારે તનુજ અને વિત્તજને તેના સાધનરૂપ કહેલી છે. તનુજ એટલે શરીરથી અને વિત્તજ એટલે દ્રવ્યથી. આ બે સેવા દ્વારા માનસી સેવા સિદ્ધ થઈ શકે છે. આ સંબંધી વિશેષ પ્રકાર મહાનુભાવો પાસેથી અથવા પુસ્તકોથી જાણી લેવો. અહીં વિસ્તારના ભયથી આપ્યો નથી. શ્રી કૃષ્ણની સેવામાં તમામ અવતારો, તમામ દેવતાઓ અને ચૌદ પ્રજ્ઞાંડની સેવાનો સમાવેશ રહેલો છે. કારણકે શ્રી ભાગવતમાં કહે છે ‘કૃણસ્તુ મગવાન્ સ્વયં’ ગીતામાં શ્રીકૃષ્ણે સ્વયં આજ્ઞા કરી છે કે

“અતોસ્મિ લોકે બેદે ચ પ્રથિતઃ પુરુષોત્તમઃ”

આથી શ્રીકૃષ્ણ પરમપ્રજ્ઞ અને ચૌદ પ્રજ્ઞાંડના કર્તા હોવાથી તેઓના રોમ રોમમાં સર્વદેવતા અને અનેક પ્રજ્ઞાંડોનો સમાવેશ રહેલો છે. તેથી તેમની સેવાથી સર્વની સેવા એક સાથે થઈ જાય છે. પૃથક્ કષ્ટ કરવાની આવશ્યકતાજ રહેતી નથી. દષ્ટાંત રૂપે:— એક વૃક્ષના જડમાં જલનું સિંચન કરવાથી હરેક શાખા તેમજ હરેક પત્રનું સહજ સિંચન થઈ

જાય છે. અલગ કરવાની આવશ્યકતા રહેતીજ નથી તેમ અહીં જાણવું. યદિ જડને સિંચન ન કરી કેવલ શાખા અને પત્રનેજ સિંચન કરે તો તે વૃક્ષ સુકાઈ જાય છે. તે પ્રમાણે દરેક દેવતાઓનું સેવન કરો અથવા દરેક દેશની સેવા કરો તોપણ જો શ્રી કૃષ્ણની સેવા કરવામાં નથી આવતી તોતે વ્યર્થજ થાય છે. દેશાદિનો અને સમગ્ર દેવોનો ઉદ્ધાર પણ શ્રી કૃષ્ણની સેવાથીજ થાય છે. કારણકે ઉદ્ધરની તૃપ્તિથી ઇન્દ્રિયોને સ્વતઃ પોષણ મળી જાય છે. વળી એક વીજળીના સંચાને (ઇલેક્ટ્રીક મશીનને) ચલાવાથી ગામ ભરની વીજળીની (ઇલેક્ટ્રીક) બત્તીઓ સ્વતઃ બળી ઉઠે છે. તેવીજ રીતે શ્રી કૃષ્ણને સતોષવાથી તમામ જગત્ અને દેવતાઓ પણ સ્વતઃ સંતુષ્ટ થઈ આશીર્વાદ આપે છે. આથી વૈષ્ણવોનો તો મુખ્ય ધર્મ ભગવત્સેવાજ છે તેના અંગભૂત અન્ય કાર્યો ગૌણ રૂપે છે. કેાઈ દેવ, અથવા મનુષ્ય પ્રત્યે તિરસ્કાર નહીં રાખવો લગ્ન આદિ આવશ્યક કાર્યોમાં શ્રદ્ધા રહિત નિષ્કામ ભાવથી ભગવત્સંબંધી જાણી ગણપતિ આદિનું પુજન કરવું.

આવા પરાત્પર શ્રીકૃષ્ણનું દાન શ્રી આચાર્યચરણે આપણને બ્રહ્મસંબંધ દ્વારા કર્યું છે તેથી જીવે બ્રહ્મસંબંધ લઈને તરતજ ગુરૂની પાસેથી ભગવત્સ્વરૂપ પધરાવી યથાશક્તિ યથાસમય પુષ્ટિમાર્ગની પ્રણાલિકા અનુસાર સેવા કરવી જોઈએ. યદિ તે પણ ન બને તો કેવલ મિશ્રી તો અવશ્ય ભોગ ધરવીજ જોઈએ. તેમ કરવા પણ સામર્થ્ય ન હોય તો માનસી (એકાગ્ર ચિત્તથી મંગલાથી રાજ-ભોગ અને ઉત્થાપનથી શયન સુધીની મંદિર અનુસાર ભાવના) અવશ્ય કરવી તેમાં કંઈ પણ ખર્ચ લાગતું નથી કે

અપરસની પણ આવશ્યકતા રહેતી નથી. અને તે મનથી સમર્પેલાં ભોગ રાગ અને શ્રૃંગાર પ્રભુ અવશ્ય અંગીકાર કરે છેજ. દૃષ્ટાંતરૂપે રૂપર વૈષ્ણવની વાર્તામાં લોભી દયાલ વાણીયાની વાર્તા જુઓ. આમ કેવલ ભાવના કરવાથી ચિત્ત પ્રભુની સન્મુખ રહ્યું આવે એટલે પ્રભુ કૃપા કરીને કોઈ દિવસે તેના અંતરાયો ને દૂર કરી સમયને સાનુકૂળ બનાવે છે.

જે વૈષ્ણવો પ્રલસંબંધ લઈને સ્વચ્છંદ રીતે વર્તે છે, તેઓ દિનપ્રતિદિન પ્રભુથી બહિર્મુખ થતા જાય છે. અને પુષ્ટિમાર્ગનું ફલ (પ્રભુની પ્રાપ્તિ) વધુને વધુ દૂર જાય છે. જેઓ પ્રલસંબંધ લઈને ભગવત્સેવા કરતા નથી તેની પાસેથી શ્રીઆચાર્યચરણની કાનથી પાછળ પાછળ ફરતા પુષ્ટિ પ્રભુ દૂર થાય છે. જેથી તે જીવ કાલને આધીન બની બહિર્મુખ થાય છે. માટે વિના ભોગ ધરે કોઈ પણ દિવસે કોઈ પણ સમયે વૈષ્ણવોએ રહેવું નહિ. ન બને તો માનસી પ્રકારથી પણ ભોગ અવશ્ય ધરવો.

પુષ્ટિભક્તના ચાર શત્રુઓ

પુષ્ટિમાર્ગના ફલના ચાર મહાન શત્રુઓ છે. તે શત્રુઓને દરેક વૈષ્ણવોએ સારી રીતે જાણી લઈ શનૈઃ શનૈઃ ત્યાગ કરવા જોઈએ. તે શત્રુઓ આ છે:-

૧ અન્યાશ્રય ૨ અસમર્પિત ૩ દુઃસંગ ૪ બુદ્ધિવાદ.
(બાહ્યદૃષ્ટિ) આ ચારે શત્રુઓને નાશ કરવાને માટે ચાર પ્રબલ શસ્ત્રો છે તે આ રહ્યાં:-

૧ હઠાશ્રય, ૨ સમર્પિત ૩ સતસંગ અને ૪ તત્ત્વાદિનું જ્ઞાન (આંતરદૃષ્ટિ).

૧ અન્યાશ્રય

પ્રથમ અન્યાશ્રયનું સ્વરૂપ જાણવું જોઈએ કે અન્યાશ્રય કેટલો ભયંકર શત્રુ છે અને તે પુષ્ટિભક્તિમાં કેવો પ્રતિબંધક છે!

અન્યાશ્રય બે પ્રકારના છે. ૧ બાહ્ય અને ૨ આંતર. બાહ્ય અન્યાશ્રય સ્થૂલ હોવાથી દરેકની સમજમાં આવી શકે છે એટલે તેનું વધુ વિવેચન કરવું આવશ્યક નથી. દૃષ્ટાંત રૂપે :—દેવી દેવતાઓ અને અન્ય અવતારોમાં ભગવદ્ અતિરિક્ત બુદ્ધિ રાખી તેના ઉપર શ્રદ્ધા રાખવી. શ્રીઆચાર્ય-ચરણુ તે માટે વિવેક ધૈર્યાશ્રયમાં આ પ્રમાણે આજ્ઞા કરે છે:—

“ અન્યસ્ય ભજને તત્ર સ્વતો ગમનમેવચ ।

પ્રાર્થના કાર્યમાત્રેઽપિ તતોઽન્યત્ર વિવર્જયેત્” ॥૧૪॥

એવીજ રીતે મનુષ્યો માટે પણ સમજવું. આના પ્રત્યક્ષ ઉદાહરણ રૂપ ઉજ્જૈનની એક ડોકરીની વાર્તા ૨૫૨ માં પ્રસિદ્ધ છે તે જોવી.

હવે આંતર અન્યાશ્રય કેને કહેવાય તે જાણીએ. આંતર અન્યાશ્રયનું સ્વરૂપ બહુજ બારીક છે અને તેને છોડવાનું જીવમાં સામર્થ્ય પણ નથી. પૂર્ણ ભગવત્કૃપા વિના તે છુટતોજ નથી. દૃષ્ટાંતરૂપે ઉનાળાના દિવસમાં ઠંડી હવા ચાલે અને યદિ તેથી આપણને સુખ થયું એમ હૃદયમાં પણ આવે તો તે અન્યાશ્રય થઈ ચુક્યો. તે વખતે વાણીથી એમ બોલી જવાય કે અહા ! કેવી સુંદર હવા આવી, તો તે પણ અન્યાશ્રય કહેવાય. મતલબ કે સર્વ જગ્યાએ સર્વવસ્તુમાં સર્વ વ્યવહારક્રિયા આદિમાં ભગવત્સુખથી અતિરિક્ત કંઈ પણ ધ્યાન કે વિચાર થાય તો તે આંતર અન્યાશ્રય કહેવાય. આ અન્યાશ્રય સર્વાત્મભાવ (હું સમગ્ર પ્રભુનો છું એવી અખંડિત ભાવના રહે તે સર્વાત્મભાવ) વિના છુટી શકતો નથી. અને તે સર્વાત્મભાવ પૂર્ણ કૃપા વિના સાધ્ય નથી.

એટલે જીવનું એકજ કર્તવ્ય રહે છે કે બાહ્ય અન્યાશ્રયોનો સારી રીતે ત્યાગ કરીને આંતર અન્યાશ્રયના ત્યાગને અર્થે અષ્ટપ્રહર અષ્ટાક્ષરનું સ્મરણ અને તેની લાવના કરવી. તો પ્રભુ કૃપા સહજમાં પ્રાપ્ત થાય છે. શ્રી આચાર્યચરણનો એજ મત છે. આ અન્યાશ્રયના પ્રતિકાર અર્થે શ્રીઆચાર્યજીનો એક દૃઢ આશ્રય કરવો એજ આવશ્યક છે.

૨. અસમર્પિત

પ્રભુને સમર્પ્યા વિનાનાં અન્ન, વસ્ત્ર કે અન્ય કોઈપણ આપણા ઉપયોગમાં આવતા પદાર્થોને આપણે ગ્રહણ કરીએ તો તે અસમર્પિત વસ્તુના ગ્રહણનો આપણને મહાન દોષ લાગે છે. અને તે દોષ ભગવતપ્રાપ્તિમાં પ્રતિબંધક રૂપ છે. હવે કેટલાક પદાર્થો એવા હોય છે જે પ્રત્યક્ષરૂપે અંગીકાર થઈ શકે છે જ્યારે કેટલાક એવા પણ પદાર્થો છે જેનો અંગીકાર પરોક્ષ રીતે થઈ શકે છે.

પ્રત્યક્ષ અંગીકાર થતા પદાર્થોમાં અન્ન, વસ્ત્ર, જલ, આભૂષણ તેમજ સ્ત્રી પુત્ર પરિવાર ધન આદિનો સમાવેશ થાય છે. અને તે પ્રભુને પ્રત્યક્ષરૂપે કેવી રીતે અંગીકાર થાય તે સર્વ કોઈ સમજી શકે છે. પરંતુ પરોક્ષ રીતે ઉપયોગ થાય એવા પદાર્થો જેવાકે જોડા, વિગેરે કેવી રીતે અંગીકાર કરાવવા તે સમજવાની જરૂર છે. માટે સૂક્ષ્મ પ્રકારથી તેનો ઉલ્લેખ કરીએ છીએ.

નવાં જોડા પહેરીને પ્રભુમંદિરે જવું. અથવા તે પહેરીને અપરસમાં પ્રભુના ઉપયોગી જલ લાવવું. આ રીતે સર્વ વસ્તુ પ્રત્યક્ષ અને પરોક્ષ રૂપે ભગવદ્ ઉપયોગમાં લીધા સિવાય પોતે વાપરવા નહિ.

શ્રાદ્ધ વિગેરેમાં પ્રસાદી વસ્તુનો જ ઉપયોગ કરવો આ અસમર્પિતના પ્રતિકાર રૂપે સમર્પિત પદાર્થોનો ઉપયોગ જ એક માત્ર કર્તવ્ય છે.

૩ હુઃસંગ—હુઃસંગ સહુથી વધારે ભયંકર શત્રુ છે. છેક શિખર ઉપર ગયેલા મનુષ્યને પણ હુઃસંગ નીચે પાડે છે તેનાં અનેક દૃષ્ટાંત ભાગવતાદિમાં મોજુદ છે. હુઃસંગ પણ દ્વિવિધ છે—

એક બાહ્ય બીજો આંતર, બાહ્ય હુઃસંગથી સહુ કોઈ બચવાનો યત્ન કરી શકે છે પરંતુ આંતર હુઃસંગથી જીવ બચી શકતો નથી. બાહ્ય હુઃસંગમાં મનુષ્યો અને પદાર્થોનો સમાવેશ રહેલો છે. જે પ્રભુથી વિમુખ કરે તે સર્વ મનુષ્ય અને પદાર્થને હુઃસંગ રૂપ બાણી તેનો સારી રીતે ત્યાગ કરવો. અને તે મનુષ્ય પ્રયત્ન દ્વારા કરી શકે છે. પરંતુ આંતર હુઃસંગ ભગવત્કૃપા અને ભગવદ્દીઓના સંગ વિના નષ્ટ થતો નથી જ. આંતર હુઃસંગ દ્રશ્ય પદાર્થ નથી કે જેથી તેનો ત્યાગ થઈ શકે કિંતુ તે અનેક પ્રકારની વાસના રૂપ છે.

દૃષ્ટાંત રૂપે—કામ, ક્રોધ, લોભાદિ, તેમજ મન ઇંદ્રીયો આદિની ચંચલતા. આ હુઃસંગ પ્રતિકારને માટે સત્પુરૂષોના સંગની અત્યંત આવશ્યકતા છે. માટે જેમ બને તેમ ઓછું બોલવું, ભગવત્નામ લેવું અને હુઃસંગથી બચીને સત્પુરૂષોના સંગમાંજ નિશ્ચિન રહેવું.

પહેલા સત્પુરૂષોની ઓળખાણ કરી પછી જ તેનો સંગ કરવો. સત્પુરૂષોની ઓળખાણનું મુખ્ય ચિન્હ નિઃસ્વાર્થતા છે. જે પુરૂષો નિઃસ્વાર્થરૂપથી ભગવદ્ યશોગાન કરતા હોય

તેમની પાસે જવું તેમના ઉપર અભાવ ન આવે તેવી રીતે કંઈક નિકટ કંઈક દૂર રહીને તેમનો સંગ કરવો. આવા પુરૂષો ન મળે તો પુસ્તકોનો સંગ કરવો. વંચકોથી સાવધાન રહેવું.

બુદ્ધિવાદ, (બાહ્યદષ્ટિ-બહિર્મુખતા)

બુદ્ધિવાદ એટલે જડ બુદ્ધિથી ભગવદ્કાર્યોમાં અસંભાવના અને વિપરીત ભાવના કરવી તે.

આ બાહ્યદષ્ટિ જીવને બહિર્મુખ બનાવે છે. કારણ કે પ્રાકૃત દષ્ટિથી ઉત્પન્ન થતી બુદ્ધિ જડ છે. અને તે જડવાદને જ ગ્રહણ કરી શકે છે. તત્ત્વવાદને કે તત્ત્વજ્ઞાનને નહિં જ. તત્ત્વવાદને ગ્રહણ કરવાને માટે તત્ત્વવાદી શાસ્ત્રો અને ભગવદ્ભક્તોની વાણીનો આશ્રય કરવાની ખાસ આવશ્યકતા છે. જો તે શાસ્ત્રોની વાત આપણી ક્ષુદ્ર જડ બુદ્ધિથી ન સમજાય તો પણ તેમાં પૂર્ણ વિશ્વાસ રાખવો, કારણ કે તે શાસ્ત્રોના રચયિતા બ્રહ્મદર્શી અને ત્રિકાલજ્ઞ હતા. તેથી તેમની કહેલી વાણીમાં જરાપણ અપૂર્ણતા કે સ્વાર્થ હોતો નથી. તે વાણીને લક્ષ્ય કરી આપણે આપણા વિચારમાં આગળ વધવું જોઈએ. તોજ આપણે પણ તે તત્ત્વને તેમની કૃપાથી પહોંચી શકીશું અન્યથા નહિં. અસંભાવના અને વિપરીત ભાવનાનું દષ્ટાંત જગન્નાથ જોશીની વાર્તા ઉપર શ્રી હરિરાયજીએ પોતાના ભાવ પ્રકાશમાં આ પ્રમાણે સમજાવ્યું છે :—

“શ્રી હાકુરજી કે સ્વરૂપમેં દોઈ ભાવના કરે તખ, શ્રી હાકુરજી અપ્રસન્ન હોય, એક અસંભાવના, એક વિપરીત ભાવના. અસંભાવના યહ જો શ્રી હાકુરજી હીનમતિ કે ઘર કેસે અરો-

ગતે હોઇગે ? શ્રી ઠાકુરજી કે છુયે તેં યહ વસ્તુ ઇર્ષ બયગી, અહિર સાત કે બિના ન્હાયે કયેં લોજન કિયે ! શ્રી ઠાકુરજીકેં ફલાનો રોગ લયો. શ્રી ઠાકુરજી નિત્ય તો પ્રમાણસુ અરોગત હેં, અન્નકુટમેં ઇતનો સબ કેસેં અરોગતેં હોઇગે ? શ્રી ઠાકુરજી અબ વૃદ્ધ લયે. શ્રી ઠાકુરજી યહ લીલા કયેં કિયે ? યહ નાના પ્રકાર કે કુતર્ક પ્રભુમેં કરને નાહી કાહેતેં પુરુષોત્તમ-સહસ્ર નામ મેં કહે હેં “તર્કગોચર કાર્યકૃત” એસો કાર્ય પ્રભુકો હે (જો) તર્કતેં અગોચર હેં. કોઇકી બુદ્ધિમેં તર્કમે આવેં નાહીં. કર્તું, અકર્તું અન્યથા કર્તું સર્વ સામર્થ્ય યુકત હેં ! (યહ અસંભાવના) એર વિપરીત ભાવના (યહ જો) શ્રી ઠાકુરજીકે મુખમેં બાસ આવેગી દાતન કરાવનો, એક ઠિકાણે ખર્ચકી ભાવના કરની, ચોરાસી કોસ વ્રજ હેં એક દિનમેં સિગરે કેસેં ફિરે ? ઇતની ગાય હેં સબ કેસેં દુહત હોઇગે આગે વ્રજમેં પ્રકટે, અબ વ્રજમેં કહાં હે ? કહું વ્રજમેં દીસત નાંહી. હીન વસ્તુ ગાજર મૂરિ કાલિંગડા આદિ શ્રી ઠાકુરને પ્રકટ કિયો હેં યાકો લોગ ધરવે મેં કહા બાધ કહેં ? યહ વિપરીત ભાવના ભઈ, સો સર્વથા બાધક હેં.

આ તો શ્રી હરિરાયજીએ સેવા વિષયક અસંભાવના વિપરીત ભાવના બતાવી. તેવીજ રીતે શાસ્ત્ર અને આચાર્યચરણમાં તેમજ ભગવદ્ ભક્તોની કૃતિમાં પણ સમજવું.

આ બાદ્ય દૃષ્ટિના પ્રતીકાર રૂપે તત્ત્વવાદી આંતરદૃષ્ટિની આવશ્યકતા છે. સર્વત્ર ભગવાનના સામર્થ્યની સ્ફૂર્તિ થાય તો અસંભાવના અને વિપરીત ભાવના મટે. કારણ કે સર્વ જગ્યાએ પ્રભુનું સામર્થ્ય છે તો પ્રભુ સર્વ સામર્થ્યવાન હોઈ ન કરવાનું

પણ કરે, અને કરવાનું ન પણ કરે. એટલે તેમની સ્વતંત્ર કીડામાં અસંભાવના અને વિપરીત ભાવનાને સ્થાન જ રહેતું નથી. એવી ભગવન્મય આંતરદૃષ્ટિની આવશ્યકતા છે.

હાલની પરિસ્થિતિ—

આજના ભગવદ્ભક્તો કેટલાય વર્ષોથી ભગવત્સેવા કરે છે છતાં કહે છે કે અમને શ્રી ઠાકુરજીનો કંઈ પણ અનુભવ થતો નથી. તેનું કારણ એજ છે કે સેવા સાંગોપાંગ થતી નથી. એટલે બાહ્યાભ્યંતર સાધન રહિત સેવા કરવાથી તેનો આનંદ અનુભવાતો નથી. જેમ કોઈ રસાયણ પરહેજ રાખ્યા વિના ખાય તો તે ક્ષાયદો કરે નહિ તેજ પ્રમાણે ભવસાગર તરવાની સેવા રૂપી રસાયણ, જ્યાં સુધી ઉપરના ચાર મહાન્ શત્રુઓનો પરહેજ રાખ્યા વિના સેવન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તે ક્રિયા માત્ર હોઈ આનંદ આપી શકતી નથી—માટે જેમ તેલ, ગોળ, ખટાઈ અને મિષ્ટાન્નનો પરહેજ માત્રાની દવા ખાતી વખતે સખ્ત પાળવો પડે છે ત્યારે તે અસર કરે છે તેમ આ ચાર શત્રુઓનો પરહેજ સેવા રૂપી રસાયણના સેવન વખતે સખ્ત પાળવો જોઈએ તોજ તે ફળે.

ગુરૂસેવા

અહા ! ગુરૂ શબ્દ કેટલો મધુર છે ! તે શબ્દ સાલજતાંજ આર્યસંસ્કૃતિના મનોહર ઇતિહાસો યાદ આવે છે, આજના જમાનામાં આ શબ્દની ભલે કિંમત ન હોય પરંતુ આ શબ્દની વાસ્તવિકતા જેઓએ જાણી છે તેતો તેની યોગ્ય કિંમત આંક્યા વિના રહેશે નહિજ. અમારી આર્યસંસ્કૃતિ શરૂઆતથીજ વિવેક અને વિચારશીલ છે. અમારી એ સંસ્કૃતિ અમને અમારાથી મોટા વર્ગો પ્રત્યે સન્માન અને વિવેકની

દષ્ટિથી જોતાં શિષ્યવે છે. તેઓના ગુણદોષ સાથે અમારો કોઈ સંબંધ નહિ. તે મોટા પુરૂષો પ્રત્યે અમારી શી ફરજ હોવી જોઈએ. તેમાંજ તે આર્યસંસ્કૃતિ અમને તદ્દલીન બનાવે છે. તેઓની આજ્ઞા પાળવી તેજ અમારો ધર્મ, તેમની સેવા કરવી તેજ અમારું કર્મ અને તેમનાં દર્શન તેજ અમારું જ્ઞાન. અમારી આર્યસંસ્કૃતિ કેટલી સરળ અને સુંદર છે તે અમારી ઉપરની ભાવનાથીજ સમજી શકાય છે. આ ભાવનાને આધારે જ, પુત્ર પિતાની, સ્ત્રી પતિની નાનોભાઈ મોટાભાઈની અને શિષ્ય ગુરૂની નિઃશ્કામ સેવા કરે છે. અહા ! કેટલો સુંદર આદર્શ ! અમારા મોટેરાઓની સામે અમારાં મર્યાદા વિવેક, નમ્રવાણી અને પુજ્યભાવ અમારા ભારતની આર્ય સંસ્કૃતિનું ગૌરવ છે. ભારતના સંતાનોમાં પણ વૈષ્ણવોની ગુરૂભક્તિ અથાગ છે. ગુરૂ શબ્દજ એવો મહાન છે કે તે સ્વયં આકર્ષણ કરે છે. ત્યાં પછી ગુણ દોષની વાતજ ક્યાં રહે ? પંચામૃતવાળા વ્યાસજી ગાય છે કે:-

“ સાધારણ હૂ ગુરુ કિયે તેહ જમ તરિ જાત ।

જો ઉત્તમ કુલ ગુરુ મિલે તાકી કહી ન વાત ।

ગુરુ બીજ, ગુરુ સુમનફલ, ગુરુ પલ્લવ, ગુરુ સાલ ।

ગુરુ દેવનકે દેવ વર અગમ નિગમ કહિ ભાલ ।

છુટે અન્ય અપરાધ તેં કો કૈદી, કો ચોર ?

ગુરુ અપરાધીકો નહીં ત્રીન લોક મેં ઠોર ।

શ્રીવલ્લભકુલ દેવ ગુરુ પુરુષોત્તમ સર્વ રૂપ ।

કીને ભક્ત ઉધાર જન કાટે ભવકે કૂપ । ”

:અમારા સંપ્રદાયના ગુરૂ શ્રી વલ્લભાધીશ અને એમનાં

બાળકો તમામ ભગવત્સ્વરૂપ છે. એમની સેવા એજ અમારે માટે સર્વસ્વ છે. જો લોકો અમને તે માટે અંધશ્રદ્ધાળુ કહે તો અમે તેમને કહીએ કે તમે અંધશ્રદ્ધાળુ છો કેમકે તમે લોકો જડબુદ્ધિવાળા અને પ્રાકૃતચક્ષુથી શ્રદ્ધા રાખવા વાળા છો. પરંતુ અમે તત્ત્વવાદી અને જ્ઞાનચક્ષુથી જોવા વાળા હોઈ મૂળ વસ્તુમાં શ્રદ્ધાવાળા છીએ. દષ્ટાંત રૂપે:—એક મહાત્માએ પોતાના શિષ્ય પાસે વડનું ફલ મંગાવ્યું. ત્યાર પછી શિષ્યને કહ્યું કે એને તું ભાંગ. શિષ્યે તે ભાંગ્યું ત્યારે મહાત્માએ કહ્યું એમાં શું છે? શિષ્યે કહ્યું કે બીજ છે. મહાત્માએ કહ્યું કે એ બીજને તોડ. શિષ્યે તે પ્રમાણે કર્યું. ત્યારે મહાત્માએ કહ્યું એમાં શું છે? શિષ્યે કહ્યું એમાં કંઈ પણ નથી. મહાત્માએ કહ્યું અહિં તારે મારા વચનમાં શ્રદ્ધા રાખી એમાં આખું વૃક્ષ રહેલું છે તેમ જાણવું જોઈએ. કારણ કે આ બીજમાંથીજ આખું વૃક્ષ જન્મે છે. જો બીજમાં વૃક્ષ ન હોત તો તે કેવી રીતે તેમાંથી ઉગે? પરંતુ તે આ ચક્ષુથી દેખી શકાતું નથી એટલું સૂક્ષ્મ છે. (આજના વિજ્ઞાનથી પણ આ વાત હવે સિદ્ધ થઈ ચુકી છે.) આવી વાતો જે પ્રાકૃત ચક્ષુથી અંધ શ્રદ્ધા જેવી લાગે છે તે વસ્તુતઃ સત્ય છે, પરંતુ આજનું જડવાદી માનસ તેટલે સુધી પહોંચી શકતું નથી—અમારા રૂપીમુનિઓએ આવા અનેક પ્રકારના સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ તાત્વિક ભેદો કહેલા છે. તે સમજવા માટે જ્ઞાન ચક્ષુની આવશ્યકતા છે.

તેવી આંતરિક શ્રદ્ધા અમારામાં હોવાથી ગમે તેવું વિરૂદ્ધ દેખાવા છતાં અમારો ગુરૂ પ્રત્યેનો ભાવ કદીએ નષ્ટ થશે નહિ. અમારા પૂર્વજોએ અમને અનેક ચરિત્રો અને વચનોથી સમજાવી અમારી શ્રદ્ધા ને દઢ કરી છે.

છેવટે દયારામ ભાઈની આ વાણીને ધ્યાનમાં રાખવા મારી સર્વેને પ્રાર્થના છે.

“ મોટાનું વચન સુખધામ કૃતી રીતે કરીએ
તે કરે આહે સો કામ આપણુ તો મરીએ ”

શુરૂ ગામમાં પધાર્યા હોય તો ચરણ સ્પર્શ કર્યા વિના તેમજ શુરૂ ભોજન કરી લે ત્યાં સુધી વૈષ્ણવોએ પ્રસાદ લેવો નહિ. જો કે એમ તો વૈષ્ણવોને માટે પોતાના ગામથી ૩ માઈલ દૂર ખિરાજતા વલ્લભકુલના ચરણસ્પર્શ કરવાનો આગ્રહ હોવો જોઈએ, એમ ગ્રંથોમાં પ્રાપ્ત છે. પરંતુ તે ન બની શકે તો ઉપર કહ્યા પ્રમાણેનો આગ્રહ તો વૈષ્ણવોએ અવશ્ય રાખવોજ જોઈએ. તેવીજ રીતે ભગવદ્ સંબંધી તમામ પદાર્થો તેમજ વૈષ્ણવો ગાયો અને વ્રજવાસીઓ પ્રત્યે પણ એવીજ અટલ શ્રદ્ધા અમારે રાખવી જોઈએ. અમારે તેમનાં આચરણથી મતલબ નથી પરંતુ તેમના વેષથી મતલબ છે.

વૈષ્ણવવેશ

અમારો વૈષ્ણવી વેષ તે ભગવાનનું સ્વરૂપ છે. તે વેષનો (તુલસી કાષ્ઠનીમાળા અને ઉર્ધ્વ પુંડ તિલક આદિનો) આદરજ અમારી આર્થ સંસ્કૃતિનું ગૌરવ છે.

સંગને માટે મહાન પુરૂષોએ આજ્ઞા કરી છે કે તે વિચારીને કરવો. કિંતુ વેષના સન્માનને માટે કોઈએ કોઈ જગ્યાએ આજ સુધી નિષેધ કર્યો નથી બલકે તેના સન્માનનો ખાસ આગ્રહ સ્વ સંપ્રદાયના ભાષા અને સંસ્કૃત બંને પ્રકારના ગ્રંથોમાં જોવામાં આવે છે અને તેથી દયારામભાઈ એ ગાયું છે કે—

“ખડાનું બળીચું રે શ્રીકૃષ્ણ રાધા વરનું
અધમ ને ઉચું પદ આપેરે ના રહે પાપ સંતાપ આણું”

લોકમાં પણ સિપાહીઓના પહેરવેશનો સ્વયં રાજા પણ અનાદર કરતો નથી. કારણ કે તે પહેરવેશમાં રાજાની સત્તા રહેલી છે. યદિ જો કોઈ તે સિપાહીનું (જ્યાં સુધી તેનો રાજ્યદત્ત સત્તાત્મક પહેરવેશ છે ત્યાં સુધી તેનું) અપમાન કરે તો તેના ઉપર રાજ્ય અપમાનનો કેસ ચાલુ થાય છે. તો ત્રણલોકના નાથનું ખડાનું સાધારણ કેમ મનાય ? વૈષ્ણવોનો વેષ સર્વોપરી છે. બંડી, ઉર્ધ્વપુંડ્ર, તુલસીની માલા તેમજ ધોવતી અને ચોટી. આ ઈશ્વરીય બહાનું જેની પાસે હોય તેનાથી ચમ પણ દૂર લાગે છે. તો અન્યની શી તાકાત છે કે તેનું અપમાન કરે ? આને માટે દયા ભવે-યાની વાર્તા પ્રત્યક્ષ ઉદાહરણરૂપ છે તે જોવી. માટે વૈષ્ણવો ! આ આપણા વૈષ્ણવી વેશને કોઈ કાળમાં પણ ન છોડવો અને તેના ઉપર અટલ શ્રદ્ધા રાખવી અને તેને માનની દ્રષ્ટિથી જોવો તેમાંજ આપણું કલ્યાણ છે. આપણો વૈષ્ણવી વ્યવહાર અને આપણું વૈષ્ણવત્વ સહજ હોવું જોઈએ. તેમાં પાખંડ ન હોવો જોઈએ. કોઈને દેખાડવા પુરતો જ વેશ અને વ્યવહાર ન હોવો જોઈએ. લૌકિક અને વૈદિક વ્યવહાર કાપચ્યાર્થ (મનરહીતપણે) હોવો જોઈએ પણ વૈષ્ણવત્વ તો સહજ હોવું જોઈએ એમ શ્રીઆચાર્યચરણ આજ્ઞા કરે છે.

વિદેશી પહેરવેશના હિમાયતીઓને

આજ કાલ, ખમીજ અને પાટલુનમાં આપણે આકાંત બની ગયા છીએ. તેથી આપણામાં આસુરાવેશ રહેજ તેમાં

આશ્ચર્ય નથી. કેટલાકો એવી શંકા કરે છે કે આગળ ના ગોસ્વામી બાળકો મુસલમાની પહેરવેશ પહેરતા હતા તો હવે અંગ્રેજી પહેરવેશ પહેરવામાં આપણને શો વાંધો છે ? જેવી રીતે તે વખતે મુસલમાની રાજ્ય હતું તેવીજ રીતે આજ અંગ્રેજી રાજ્ય છે. પરંતુ તેમની આ દલીલ કેવળ અજ્ઞાન જનક છે.

આગળ ગોસ્વામી બાલકોનાં રાજકીય પોશાકો પહેરેલાં જે ચિત્રો જોવામાં આવે છે તેની સાથે આપણે આગળને ઇતિહાસ સરખાવો તો તરતજ આ વસ્તુ સમજમાં આવી જશે.

એ ઇતિહાસ એમ બતાવી રહ્યો છે કે તે સમયમાં રાજદરબારમાં જવાને માટે અમુક જાતનોજ પહેરવેશ પહેરવો જોઈએ એવો કાયદો હતો. આવા કાયદાઓ આજ પણ કેટલાય રજવાડામાં જોવામાં આવે છે. તેથી આગલના ગોસ્વામી બાલકો શ્રી ઠાકુરજીના સુખાર્થ જાગીરો, હુકકો વિગેરેની પ્રાપ્તિને અર્થેજ રાજ્યો અને બાદશાહોને મળવા ફરજિયાત પોશાક પહેરીને રાજદરબારમાં જતા. તે પોશાકમાં તેમનું ધ્યેય ભગવત્સુખનું હતું. જેથી તે કપટ ભાવથી આપત્તિ કાળમાં તે પોશાક પહેરતા. નહિં કે મોજ અને શોખને માટે. તેમની જીંદગીનું ધ્યેય કેવલ એકજ હતું અને તે ભગવત્સેવા જ. અમે આજ બીન ફરજિયાત વિદેશી પહેરવેશ પહેરી કંઈ જાગીરો કે હુકકો પ્રાપ્ત કરી પ્રભુના સુખમાં લગાડીએ છીએ તે કોઈ કહેશે ?

ભગવત્સેવાને અર્થે તેઓએ મ્લેચ્છ બાદશાહોની હાજરી સુદ્ધાં સાધી છે. કેટલો આદર્શ આશય ! આજ આ આશય ભૂલીજઈને કેવલ મોજ શોખ અને વિતંડાવાદમાં ઉતરી જે વ્યક્તિઓ કોટ, પાટલુન અને નેકટાઈ આદી વિમુખ કરાવે

એવા પોષાકો પહેરવાની હિમાયત કરે છે તે કેટલી ભૂલ કરે છે. તે વાંચકો સમજી લેશે. અરે કોઈ અંગ્રેજને ધોતી પહેરતો તમે જોયો? નહિ જ! જ્યારે તે લોકો તેમના દેશના પોષાક ને માટે અટલ છે તો આપણે કેમ ન આગ્રહ રાખવો જોઈએ. એ અમારી આર્ય સંસ્કૃતિને કેમ ભૂલીએ. એમાં અમને શરમ કેવી, લજ્જા કેવી? હા જ્યાં એવો કાયદો હોય કે અમુક પોષાક પહેર્યા વિના નોકરી નહિજ થઈ શકે ત્યાં અમે કપટ રૂપથી કેવલ મતલબની ખાતર (અને તે દ્રવ્ય પ્રાપ્તિનો મતલબ પણ ભગવત્પરત્વેજ હોવો જોઈએ.) અવશ્ય પહેરવો ત્યાં આગ્રહ નહીં રાખવો. છતાંય અંગરખીના ઉપરજ કેટ આદિ જે જે પહેરવાનું હોય તે પહેરવું. હૃદયને અને કંઠીને ખીજ પહેરવેશનો સ્પર્શ નજ કરાવવો.

કેટલાકો અંગરખી (બગલખંડી)ને માટે એવો આક્ષેપ કરે છે. કે તે મુસલમાની પહેરવેશ છે. આ વિષય બહુજ ગહન છે. તે અહીં ચર્ચવાથી પુસ્તક વધી જતું હોવાથી હાલતો આટલું જાણો કે આ વિષય માટે પુરાણી આર્ય સંસ્કૃતિના ઇતિહાસો પ્રકટ થઈ ચુક્યા છે તેમાં આ પહેરવેશ મૂળ ભારતનોજ છે એ સિદ્ધ થઈ ચુક્યું છે. ગમે તેમ હો જે પહેરવેશ ભગવત્સેવામાં પ્રતિબંધક ન હોય તેને ૨૪ કલાક હૃદય સાથે લગાડવો તે વૈષ્ણવ માત્રનું કર્તવ્ય છે. જે પ્રભુસેવામાં વિક્ષેપ કરનાર હોય તેનો ત્યાગ આ સંપ્રદાયમાં કહેલો છે. આપત્તિ કાળમાં કાપટય રૂપથી ચદ્દિ ધારણ કરવો પડે તો મતલબ સરે ત્યાં સુધી ધારણ કરો.

સ્વદેશ પ્રેમ—આજકાલ ભારત વર્ષમાં સ્વદેશ પ્રેમની

ધૂમ ખુબ છે. એ હુર્ષની વાત છે કે તે નામથી પણ અનેક વ્યક્તિઓ જાગૃત થઈ છે. પરંતુ કહેતાં ખેદ ઉત્પન્ન થાય છે કે સ્વદેશ પ્રેમનો સાચો સિદ્ધાંત કંઈ જુદોજ છે જ્યારે આજની જાગૃતિ કોઈ જુદેજ માર્ગે વળી છે. સ્વદેશ ઉપરનો પ્રેમ, ખાદી પહેરીને અથવા તેને ઉત્તેજન આપીને દેખાડી શકાય છે. પરંતુ વિદ્વાયતી વસ્તુઓ (જેવી કે દવા વિગેરે) નો ઉપયોગ કરીને નહિ જ. કિંતુ જ્યાં સ્વાર્થ આવે છે ત્યાં દેશનીજ વસ્તુનો ઉપયોગ કરવો એ આગ્રહ આજના કહેવાતા સુધારક નેતાઓ બૂલી જાય છે. અમારા પુષ્ટિ સંપ્રદાયમાં અરે સનાતન ધર્મમાં તમામ દેશી વસ્તુના ઉપયોગનોજ આગ્રહ હજારો વર્ષથી જોવામાં આવે છે. જેવો કે ખાનપાનમાં સ્વદેશી ખાંડ આદિ વસ્તુ. પાણીમાં કુવાનું પાણી ઇત્યાદિ આજના નેતાઓ વિદેશી ખાંડ અને નળનું પાણી વાપરી શું સ્વદેશની સેવા કરે છે ? નળના પાર્શ્વ મશીનરી આદિ દેશી છે ? તેને ઉત્તેજન શા માટે આપવું ? વળી તે પાણીમાં એવા પદાર્થોનું મિક્ચર કરવામાં આવે છે જેથી મનુષ્યો તે પીને તાકાતહીન બને છે. આ વસ્તુને નેતાઓ સમજતા હોવા છતાં શા માટે કુવાના પાણીને ઉત્તેજન નથી આપતા ? અફસોસ છે કે તેથી વિરુદ્ધ તે લોકો કુવાને કાયદાઓ દ્વારા જાળવવાની પુરાવી દે છે. તેવીજ બીજી વાત અસ્પૃશ્યોદ્ધારની છે. ઢેઠ ભંગીઓને મંદિરમાં ઘુસાવવાથીજ તે લોકોનું દારિદ્ર દૂર થઈ જશે ? નહિજ. તો પછી એવા કાચ્છા કેમ નથી કરતા કે જેથી તેમની આર્થિક ઉન્નતિ થાય.

તેઓને અલગ કુવાઓ બંધાવી આપો, અલગ મંદિરો બનાવી આપો અને તેમને અલગ શિક્ષણ અપાવી અનેક

પ્રકારના હુન્નરો શિખવાડો. જેથી તે લોકો પોતાની આર્થિક, શારીરિક અને માનસિક સ્થિતિ સુધારી શકે. જ્યારે એક તરફથી એમ ઉપદેશ આપવામાં આવે છે કે હિન્દુ મુસલમાનો એક થઈ જાવ ત્યારે બીજી તરફથી એવા કાયદાઓ બાણી જોઈને ઘડવામાં આવે છે કે હિન્દુ હિન્દુમાં કુટ પડે અને લડાઈ થાય. આ એક બુદ્ધિનું દેવાળું નથી તો બીજું શું છે ? શું અત્યંતે આદિને વર્ણાશ્રમ ધર્મની મર્યાદામાં રાખી તેમની પાસેથી રાજનૈતિક અને સામાજિક કાર્યો નથી કરાવી શકાતાં ? બધાંય કાર્યો મર્યાદામાં રહીને થઈ શકે છે. એક તરફથી શિસ્તપાલનની આવશ્યકતા તરફ જોર દેવામાં આવે છે ત્યારે બીજી તરફથી વર્ણાશ્રમ ધર્મના તેમજ માનુષિક વિવેકના શિસ્તોને તિલાંજલિ આપવાનું કાયદાથી જખરજસ્તી કરી કહેવામાં આવે છે. આથી લોખી પ્રજા ફસાઈ જાય છે. અને તે “અતોબ્રહ્મ સ્તતો બ્રહ્મઃ” બની ક્રિકર્સવ્યવિમૂઢ થઈ જાય છે. પહેલાં અમે કહી ગયા છીએ કે ભગવત્સેવામાં દેશ સેવાનાં તમામ કાર્યોનો સમાવેશ રહેલો છે. એટલે જે લોકોને દેશનો ઉદ્ધાર કરવો હોય તે ભગવત્સેવા પૂર્ણ પ્રેમથી કરે તેમાં સર્વ સ્વદેશી વસ્તુઓનેજ સ્થાન હોઈ આપણા પૈસા દેશમાંજ રહે છે તેમજ દેશના લોકોના રોજગારને ઉત્તેજન મળવાથી તે લોકોની આર્થિક સ્થિતિ સુધરી તેમનો સર્વ પ્રકારથી ઉદ્ધાર થાય છે. માટે વૈષ્ણવો આજકાલના સુધારકોના મીઠા વચ્ચનોના મોહમાં ન પડતાં આપણા રૂપિ મુનિઓએ તેમજ આપણા આચાર્યોએ જે કહ્યું છે તે અક્ષરશઃ સત્ય છે તેમ માની તે સત્યમાં પ્રવેશવાનો યત્ન કરે વધું શું ?

इतिशम्

તૃતીય પ્રકરણ

અથ શ્રીયમુનાપ્ટક.

નમામિ યમુનામહં સકલસિદ્ધિહેતું મુદા ॥
 મુરારિપદપંકજસ્ફુરદમન્દરેણુતકટામ્ ।
 તટસ્થનવકાનનપ્રકટમોહ પુષ્પામ્બુના ।
 સુરાસુરસુપૂજિતસ્મરપિતુઃ શ્રિયં બિબ્રતીમ્ ॥ ૧ ॥

કલિન્દગિરિમસ્તકે પતદમન્દપૂરોજ્જવલા ।
 વિલાસગમનોદ્વલસત્ પ્રકટગંડશૈલોન્નતા ॥
 સધોષગતિદંતુરા સમધિરૂઢદોલોત્તમા
 મુકુન્દરતિવર્દિની જયતિ પદ્મબન્ધોઃ સુતા ॥ ૨ ॥

ભુવં ભુવનપાવનીમધિગતામનેકસ્વનૈઃ
 પ્રિયાભિરિવ સેવિતાં, શુકભયૂરહંસાદિભિઃ ॥
 તરંગ ભુજકંકણ-પ્રકટમુક્તિકાવાલુકા ।
 નિતમ્બતટસુંદરીં નમત કૃણ્ણતુર્યપ્રિયામ્ ॥ ૩ ॥

અનંતગુણભૂષિતે શિવવિરંચિ દેવસ્તુતે ।
 ઘનાઘનનિભે સદા દ્રુવપરાશરાભીષ્ટદે ।
 વિશુદ્ધમથુરાતટે સકલગોપગોપીવૃતે ।
 કૃપાજલધિસંશ્રિતે મમ મનઃ સુખં ભાવય ॥ ૪ ॥

યયા ચરણપદ્મજા મુરરિપોઃ પ્રિયંભાવુકા ।
 સમાગમનતોડભવત્ સકલસિદ્ધિદા સેવતામ્ ॥
 તયા સદૃશતામિયાત્ કમલજા સપત્નીવ યત્ ।
 હરિપ્રિયકલિન્દયા મનસિ મે સદા સ્થીયતામ્ ॥ ૫ ॥

નમોસ્તુ યમુને સદા તવ ચરિત્રમત્યદ્ભુતમ્ ।
 ન જાતુ યમયાતના ભવતિ તે પયઃપાનતઃ ॥
 યમોઽપિ ભગિનીસુતાન્કથમુ હન્તિ દુષ્ટાનપિ ।
 પ્રિયો ભવતિ સેવનાત્ તવ હરેર્યથા ગોપિકાઃ ॥ ૬ ॥

મમાસ્તુ તવ સન્નિધૌ તત્તુનવત્વમેતાવતા ।
 ન દુર્લભતમા રતિર્મુરરિપૌ મુકુન્દપ્રિયે ॥
 અતોસ્તુ તવ લાલના સુરધુની પરં સંગમાત્ ।
 તવૈવ ભુવિ કીર્તિતા ન તુ કદાપિ પુષ્ટિસ્થિતૈઃ ॥ ૭ ॥

સ્તુર્તિ તવ કરોતિ કઃ કમલજસપત્નિ પ્રિયે ।
 હરેર્યદનુસેવયા ભવતિ સૌખ્યમામોક્ષતઃ ॥
 ઈયં તવ કથાધિકા સકલગોપિકાસંગમ-
 સ્મરશ્રમજલાણ્મુલિઃ સકલગાત્રજૈઃ સંગમઃ ॥ ૮ ॥

તવાષ્ટકમિદં મુદ્દા પઠતિ સૂરસૂતે સદા ।
 સમસ્તદુરિતક્ષયો ભવતિ વૈ મુકુન્દે રતિઃ ॥
 તથા સકલસિદ્ધયો મુરારિપુશ્ચ સંતુષ્યતિ ।
 સ્વભાવવિજયો ભવેદ્દદતિ વલ્લભઃ શ્રીહરેઃ ॥ ૯ ॥

ઇતિ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યવિરચિતં શ્રીયમુનાષ્ટકં સંપૂર્ણમ્

શ્રી સર્વોત્તમ સ્તોત્ર.

પ્રાકૃતધર્માનાશ્રયમપ્રાકૃતનિખિલધર્મરૂપમિતિ
 નિગમપ્રતિપાદ્યં ચત્તર્યુદ્ધં સાકૃતિ સ્તૌત્રમિ ॥ ૧ ॥

કલિકાલતમશ્ચન્ન દષ્ટિત્વાદ્વિદુષામપિ
 સંપ્રત્યવિષયસ્તસ્ય માહાત્મ્યં સમભૂદ્ ભુવિ ॥ ૨ ॥

- દયયા નિજમાહાત્મ્યં કરિષ્યન્પ્રકટં હરિ :
વાણ્યા યદા તદા સ્વાસ્યં પ્રાદુર્ભૂતં ચકાર હિ ॥ ૩ ॥
- તદુક્તમપિ દુર્બોધં સુબોધં સ્યાદથા તથા
તન્નામાષ્ટોત્તરશતં પ્રવક્ષ્યામ્યભિલાઘાદૃત્ ॥ ૪ ॥
- રૂપિરગ્નિકુમારસ્તુ નામ્નાં છંદો જગત્યસૌ
શ્રીકૃષ્ણાસ્યં દેવતા ચ બીજં કારુણિકઃ પ્રભુઃ ॥ ૫ ॥
- વિનિયોગો ભક્તિયોગપ્રતિબંધવિનાશને
કૃષ્ણાધરામૃતાસ્વાદસિદ્ધિરત્ર ન સંશયઃ ॥ ૬ ॥
- આનંદઃ પરમાનંદઃ શ્રીકૃષ્ણાસ્યં કૃપાનિધિઃ
દૈવોદ્ધારપ્રયત્નાત્મા સ્મૃતિમાત્રાર્તિનાશનઃ ॥ ૭ ॥
- શ્રીભાગવતગૌઢાર્થપ્રકાશનપરાયણુઃ
સાકારપ્રજ્ઞવાદૈકસ્થાપકો વેદપારગઃ ॥ ૮ ॥
- માયાવાદનિરાકર્તા સર્વવાદિનિરાસકૃત્
ભક્તિમાર્ગાખ્જમાર્તંડઃ સ્ત્રીશ્ચદ્રાદ્યુદ્ધૃતિક્ષમઃ ॥ ૯ ॥
- અંગીકૃત્યૈવ ગોપીશવલ્લભીકૃતમાનવઃ
અંગીકૃતૌ સમર્યાદો મહાકારુણિકો વિભુઃ ॥ ૧૦ ॥
- અદેયદાનદક્ષશ્ચ મહોદ્ધારચરિત્રવાન
પ્રાકૃતાનુકૃતિવ્યાજમોહિતાસુરમાનુષઃ ॥ ૧૧ ॥
- વૈશ્વાનરો વલ્લભાખ્યઃ સદ્ગુપો હિતકૃતસતામ્
જનશિક્ષાકૃતે કૃષ્ણભક્તિકૃન્નિખિલેષ્ટદઃ ॥ ૧૨ ॥
- સર્વલક્ષણસંપન્નઃ શ્રીકૃષ્ણજ્ઞાનદો ગુરુઃ
સ્વાનંદતુંદિલઃ પદ્મદક્ષાચતવિલોચનઃ ॥ ૧૩ ॥

- કૃપાદગ્વૃષ્ટિસંહૃષ્ટદાસદાસીપ્રિયઃ પતિઃ
રોષદક્ષપાતસંહૃષ્ટલક્ષ્મણદ્વિદ્ ભક્તસેવિતઃ ॥ ૧૪ ॥
- સુખસેવ્યો દુરારાધ્યો દુર્લભાંઘ્રિસરોરુહઃ
ઉત્તમતાપો વાક્સીધુપૂરિતાશેષસેવકઃ ॥ ૧૫ ॥
- શ્રીભાગવતપીયૂષસમુદ્રમથનક્ષમઃ
તત્સારભૂતરાસસ્ત્રીભાવપૂરિતવિગ્રહઃ ॥ ૧૬ ॥
- સાન્નિધ્યમાત્રદત્તશ્રીકૃષ્ણપ્રેમા વિમુક્તિદઃ
રાસલીલૈકતાત્પર્યઃ કૃપયૈતત્કથાપ્રદઃ ॥ ૧૭ ॥
- વિરહાનુભવૈકાર્થસર્વત્યાગોપદેશકઃ
ભક્ત્યાચારોપદેષ્ટા ચ કર્મમાર્ગપ્રવર્તકઃ ॥ ૧૮ ॥
- યાગાદૌ ભક્તિમાર્ગૈકસાધનત્વોપદેશકઃ
પૂર્ણાનંદઃ પૂર્ણકામો વાક્પતિર્વિબુધેશ્વરઃ ॥ ૧૯ ॥
- કૃષ્ણનામસહસ્રસ્ય વક્તા ભક્તપરાયણુઃ
ભક્ત્યાચારોપદેશાર્થનાનાવાક્યનિરૂપકઃ ॥ ૨૦ ॥
- સ્વાર્થોન્નિજિતાખિલપ્રાણુપ્રિયસ્તાદશવેષ્ટિતઃ
સ્વદાસાર્થકૃતાશેષસાધનઃ સર્વશક્તિધૃક્ ॥ ૨૧ ॥
- ભુવિ ભક્તિપ્રચારૈકકૃતો સ્વાન્વયકૃત્પિતા
સ્વવંશે સ્થાપિતાશેષસ્વમાહાત્મ્યઃ સ્મયાપહઃ ॥ ૨૨ ॥
- પતિશ્રતાપતિઃ પારલૌકિકૈહિકદ્વાનકૃત્
નિગૂઢહૃદયોઽનન્યભક્તેષુ શાપિતાશયઃ ॥ ૨૩ ॥
- ઉપાસનાદિમાર્ગાતિમુગ્ધમોહનિવારકઃ
ભક્તિમાર્ગે સર્વમાર્ગવૈલક્ષણ્યાનુભૂતિકૃત્ ॥ ૨૪ ॥

પૃથક્ શરણમાર્ગોપદેષ્ટા શ્રીકૃષ્ણહાર્દવિત્	
પ્રતિક્ષણનિકુન્જસ્થલીલાસસુપૂરિતઃ	॥ ૨૫ ॥
તત્કથાક્ષિપ્તચિત્તસ્તદ્વિસ્મૃતાન્યેા મ્રજપ્રિયઃ	
પ્રિયમ્રજસ્થિતિઃ પુષ્ટિલીલાકર્તા રહઃપ્રિયઃ	॥ ૨૬ ॥
ભક્તેષ્છાપૂરકઃ સર્વાજ્ઞાતલીલોડતિમોહનઃ	
સર્વાસક્તો ભક્તમાત્રાસક્તઃ પતિતપાવનઃ	॥ ૨૭ ॥
સ્વયશોગાનસંહૃષ્ટહૃદયાભોજવિષ્ટરઃ	
યશઃપીયૂષલહરીપ્લાવિતાન્યરસઃ પરઃ	॥ ૨૮ ॥
લીલામૃતરસાર્દ્રીકૃતાખિલશરીરભૃત્	
ગોવર્દ્ધનસ્થિત્યુત્સાહ સ્તદલીલાપ્રેમપૂરિતઃ	॥ ૨૯ ॥
યજ્ઞભોક્તા યજ્ઞકર્તા ચતુર્વર્ગવિશારદઃ	
સત્યપ્રતિજ્ઞસ્ત્રિગુણાતીતો નયવિશારદઃ	॥ ૩૦ ॥
સ્વકીર્તિવર્દ્ધન સ્તત્ત્વસૂત્રભાષ્યપ્રદર્શકઃ	
માયાવાદાખ્યતૂલાગ્નિ ધ્રુવવાદનિરૂપકઃ	॥ ૩૧ ॥
અપ્રાકૃતાડભિગ્નાકદંપભૂષિતઃ સહજસ્મિતઃ	
ત્રિલોકીભૂષણું ભૂમિભાગ્યં સહજસુન્દરઃ	॥ ૩૨ ॥
અશેષભક્તસંપ્રાર્થ્યચરણાખ્જરજોધનઃ	
ઇત્યાનંદનિધેઃ પ્રોક્તં નામ્નામષ્ટોત્તરં શતમ્	॥ ૩૩ ॥
શ્રદ્ધાવિશુદ્ધબુદ્ધિર્યઃ પઠત્યનુદિનં જનઃ	
સતદેકમનાઃ સિદ્ધિમુક્તાં પ્રાપ્નોત્યસંશયઃ	॥ ૩૪ ॥
તદપ્રાપ્તૌ વૃથામોક્ષસ્તદાપ્તૌ તદ્ગતાર્થતા	
અતઃસર્વોત્તમસ્તોત્રં જપ્યં કૃષ્ણરસાર્થિભિઃ	॥ ૩૫ ॥
॥ ઇતિ શ્રીમદ્ભિકુમારપ્રોક્તં સર્વોત્તમસ્તોત્રમ્ ॥	

અથ શ્રી કૃષ્ણાશ્રયઃ

સર્વભાગૈર્ષુ નષ્ટેષુ કલૌ ચ ખલધર્મિણિ, પાષંડપ્રચુરે
 લોકે કૃષ્ણ એવ ગતિર્મમ. ૧. મ્લેચ્છાઘાતેષુ દેશેષુ પાપૈક-
 નિલયેષુ ચ, સત્પીડાવ્યગ્રલોકેષુ કૃષ્ણ એવ ગતિર્મમ. ૨
 ગંગાદિતીર્થવર્યેષુ દુષ્ટૈરેવાવૃતેષ્વિહ; તિરોહિતાધિદૈવેષુ
 કૃષ્ણ એવ ગતિર્મમ. ૩ અહંકારવિમૂઢેષુ સત્સુ પાપાનુવર્તિષુ
 લાભપૂજાર્થત્નેષુ કૃષ્ણ એવ ગતિર્મમ. ૪ અપરિજ્ઞાનનષ્ટેષુ
 મંત્રેષ્વત્રતયોગિષુ; તિરોહિતાર્થદેવેષુ કૃષ્ણ એવ ગતિર્મમ.
 ૫ નાનાવાદવિનષ્ટેષુ સર્વકર્મવ્રત્તાદિષુ, પાષંડૈકપ્રયત્નેષુ કૃષ્ણ
 એવ ગતિર્મમ. ૬ અન્નમિલાદિદોષાણાં નાશકોડનુભવે સ્થિતઃ
 જ્ઞાપિતાખિલમાહાત્મ્યઃ કૃષ્ણ એવ ગતિર્મમ. ૭ પ્રાકૃતાઃ
 સકલા દેવા ગણિતાનંદકં બૃહત્, પૂર્ણાનંદો હરિસ્તસ્માત્કૃષ્ણ
 એવ ગતિર્મમ. ૮ વિવેકધૈર્યભક્ત્યાદિરહિતસ્ય વિશેષતઃ
 પાપાસક્રતસ્ય દીનસ્ય કૃષ્ણ એવ ગતિર્મમ. ૯ સર્વ સામર્થ્ય
 સહિતઃ સર્વત્રૈવાખિલાર્થકૃત્; શરણુસ્થસમુદ્ધારં કૃષ્ણું વિજ્ઞાપ-
 યામ્યહમ્. ૧૦ કૃષ્ણાશ્રયમિદં સ્તોત્રં યઃ પઠેત્કૃષ્ણસન્નિધૌ,
 તસ્યાશ્રયો ભવેત્કૃષ્ણ ઇતિ શ્રીવલ્લભોપ્રવીત. ૧૧

ઇતિ શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યવિરચિતં શ્રીકૃષ્ણાશ્રયસ્તોત્રં સમાપ્તમ્.

અથ ચતુઃ શ્લોકી.

સર્વદા સર્વભાવેન ભજનીયો મન્નધિપઃ સ્વસ્થાયમેવ
 ધર્મો હિ નાન્યઃ ક્વાપિ કદાચન ॥ ૧ ॥ એવં સદા સ્મ કર્ત-
 વ્યં સ્વયમેવ કરિષ્યતિ, પ્રભુઃ સર્વસમર્થો હિ તતો નિશ્ચિન્તતાં
 મજેત્ ॥ ૨ ॥ યદિ શ્રી ગોકુલાધીશો ધૃતઃ સર્વાત્મના હૃદિઃ

ततः किमपरं ब्रूहि लौकिकैर्वैदिकैरपि ॥ ३ ॥ अतः सवात्मना
शश्वद्गोकुलेश्वरपादयोः, स्मरणं लज्जनं यापि न त्याज्य-
मिति मे मतिः ॥ ४ ॥ धृतिश्री यतुः श्लोकी ॥

अथ श्री सिद्धान्तरहस्य

- श्रावणस्यामले पक्षे व्येकादश्यां भट्टानिशि;
साक्षाद्भगवता प्रोक्तं तदक्षरश उच्यते. १
- अक्षसंघं धरणात्सर्वेषां देहलवयोः
सर्वदोषनिवृत्तिर्हि दोषाः पंचविधाः स्मृताः २
- सहज देशकालोत्था लोकवेदनिर्पिताः
संयोगजः स्पर्शजश्च न मन्त्रजः कथंचन ३
- अन्यथा सर्वदोषाणां न निवृत्तिः कथंचन
असमर्पितवस्तूनां तस्माद्वर्जनमाचरेत्. ४
- निवेदितः समर्प्यैव सर्वं कुर्यादिति स्थितिः
न भूतं देवदेवस्य साभिमुखतः समर्पणम्. ५
- तस्मादाद्यैः सर्वकार्यैः सर्ववस्तु समर्पणम्;
इत्तापहारवचनं तथा च सकलं हरैः ६
- न ब्राह्ममिति वाक्यं हि लिङ्गमार्गपरं मतम्;
सेवकानां यथा लोके व्यवहारः प्रसिद्ध्यति. ७
- तथा कार्यं समर्प्यैव सर्वेषां प्रकृता ततः
गंगात्वं सर्वदोषाणां गुणदोषाद्विपर्ययात्. ८
- गंगात्वेन निर्ज्या स्यात्तद्वदत्रापि यैव हि. ९
- धृतिश्रीमद्भक्त्याचार्यविरचितं श्री सिद्धान्तरहस्यं संपूर्णम्.

श्री नामामृतं स्तोत्रम्

श्रीबालकृष्णात्मज श्रीद्वारकेश-विरचितम्

यत्पादाब्जरजोध्यानात् फलितं यत्र मे मनः ।

तमहं सर्वदा वन्दे बालकृष्णं व्रजेश्वरम् ॥ १ ॥

तन्नामानि च वक्ष्यामि ह्यष्टोत्तरशतानि च ।

देवः श्रीबालकृष्णश्च, ऋषिः श्रीद्वारकेश्वरः ॥ २ ॥

छन्दोनुष्टुप् कृपाबीजं सिद्धिस्तत्र दिदृक्षया ।

श्रीवल्लभपदाम्भोजसेवनं शक्तिरुच्यते ॥ ३ ॥

अस्त्रं नामात्मकं वक्ष्ये ध्यानं श्री विठ्ठलात्मजः ।

दीनताभावसहितो विनियोगः प्रकीर्तितः ॥ ४ ॥

बालकृष्णः कृपापारो विठ्ठलेश-प्रियात्मजः ।

रुक्मिणीकुक्षिसंभूतः कृष्णलीला-विशारदः ॥ ५ ॥

सत्यवाक् भक्तिमान् दक्षः द्वारकेश-रतिप्रदः ।

महाराजाधिराजश्च गोस्वामी कृष्णसेवकः ॥ ६ ॥

नगराजचरो वीरः सुष्ठुग्रन्थ-प्रकाशकः ।

वाणीपति व्रजपतिः कमलानायकः प्रभुः ॥ ७ ॥

गोकुले यमुनातीरे प्रासाद-स्थापको गुरुः ।

द्वारकेशस्य सेवायां करद्वयनियोजितः ॥ ८ ॥

सदाचारैकसन्निष्ठः भूविलासजितस्मरः ।

गुञ्जावनात् प्रियां प्राप्य तदुद्वाह-प्रवर्तकः ॥ ९ ॥

गोवर्द्धनशिलायुग्मशालिग्राम-प्रपूजकः ।

पितृपैतामहमहत्पादुकासेवने परः ॥ १० ॥

स्वस्वरूपं बालकृष्णं प्रेखपर्यकरोपितः ।
 यशोदावेशधारी च बाललीला-फलप्रदः ॥ ११ ॥
 नवनीतप्रियास्ये तु स्तनात् दुग्धप्रपूरकः ।
 मातृभावप्रहर्षेण लौकिकानन्दविस्मृतिः ॥ १२ ॥
 पितुराशीर्वचः प्राप्तः श्रीमाञ् श्रीविह्वलाकृतिः ।
 महोत्सवरसासक्तः परमानन्ददायकः ॥ १३ ॥
 वैश्वानरकुलोद्भूतो महात्मा लोकविग्रहः ।
 षडाम्बजपिता धर्मी वीर्यरूपः पतिः सताम् ॥ १४ ॥
 कृष्णाधरसुधाधारः श्रीभागवतभावदः ।
 स्वपित्रोदितग्रन्थस्य भाष्यकर्ता विचक्षणः ॥ १५ ॥
 कृष्णनामोपदेष्टा च ब्रह्मसम्बन्धदानदः ।
 अर्थिवांछाकल्पवृक्षः पित्राज्ञापरिपालकः ॥ १६ ॥
 दर्शनार्त्तिहरो गोप्ता तैलङ्गकुलभास्करः ॥
 स्वरूपलज्जितानङ्गः श्रीवृन्दावनचन्द्रमाः ॥ १७ ॥
 पितृभक्तिप्रदः श्यामसुन्दरः कञ्जलोचनः ।
 भावसेवाप्रवक्ता च व्रजयात्रापरायणः ॥ १८ ॥
 सुखदाता भक्तिदाता प्रेम्णा स्वासक्तिबोधकः ।
 पुष्टिमार्गीयभक्तानां सेव्यः स्वोद्धारकारकः ॥ १९ ॥
 ऊर्ध्वपुण्ड्रधरो भव्यो षड्मुद्राङ्कितमस्तकः ।
 भक्तातिरिक्तमार्गस्य शास्त्रात्तद्ग्रन्थखण्डनः ॥ २० ॥
 शास्त्रभूषितसर्वाङ्गो शुद्धाद्वैतप्रपण्डितः ।
 ज्येष्ठभ्रातृप्रियो धीरः श्रृंगारससागरः ॥ २१ ॥

आचार्यो दीक्षितो भोक्ता कथानियमधारकः ।

जितेन्द्रियो वेदवन्द्यः सदाभक्तजनैर्वृतः ॥ २२ ॥

कामकेतुर्भक्तिहेतुः पुष्टिसूतरसात्मकः ।

रासलीलारसाविष्टः प्रफुल्लमुखपङ्कजः ॥ २३ ॥

पुत्रपौत्राद्यवृतश्च दुःखदारिद्र्यमञ्जकः ।

अनेकवैभवयुतोऽनपेक्षः प्राणवल्लभः ॥ २४ ॥

व्रजवासोत्सुकः सिद्धो विद्युदम्बरशोभितः ।

स्वान्तरङ्गोयभक्तानां मार्ग-सिद्धान्तबोधकः ॥ २५ ॥

संसारभीतेखाता च गोविप्र-प्रतिपालकः ।

स्वात्मजे पादसेवाज्ञः भक्तद्रुमविहंगमः ॥ २६ ॥

व्रजस्त्रीहृदयस्थायी स्वोजस्वी वल्लभाप्रजः ।

राजसेव्यो देवसेव्यो भक्तसेव्यपद्मान्बुजः ॥ २७ ॥

इति श्रीबालकृष्णस्य नाम्नामष्टोत्तरं शतम् ।

सर्वापराधशमनं कृष्णभक्तिप्रदायकम् ॥ २८ ॥

नामामृतमिदं स्तोत्रं यः पठेद्भरिसन्निधौ ।

गरीयान् पुष्टिमार्गी स्याद् भक्तिर्भवति सात्त्विकी ॥ २९ ॥

नामोच्चारैकमात्रेण सर्वत्र विजयी भवेत् ।

इयं श्रीद्वारकेशस्य कृतिर्विजयतेतराम् ॥ ३० ॥

इति श्रीबालकृष्णात्मजद्वारकेशविरचितं नामामृतस्तोत्रं समाप्तम्

उत्सवोनी नामावली

श्रीन-भाष्टमी

नंदमहोत्सव तथा श्रीप्रणभूषण

श्रीभिरिधरलाबल नो उत्सव

राधाष्टमी

आवष्य वहि ८ अष्टमी

नो उत्सव आवष्य वहि ६ नवमी

आष्टपद सुद २ द्वितीया

आष्टपद सुद ८ अष्टमी

શ્રીગિરિધરલાલજી મહારાજ નો ઉત્સવ બાદ્રપદ સુદ ૯ નવમી
 શ્રીવામનજયંતિ બાદ્રપદ સુદ ૧૨ દ્વાદશી
 તૃતીયપુત્ર શ્રીઆલકૃષ્ણજીનો ઉત્સવ બાદ્રપદ વદી ૧૩ ત્રયોદશી
 શ્રીઆલકૃષ્ણલાલજી મહારાજકૃત સં. ૧૯૪૨

છપ્પન ભોગનો ઉત્સવ. આશ્વિન સુદ ૧૩ ત્રયોદશી
 શ્રીગિરિધરલાલજી મહારાજ નો ઉત્સવ આશ્વિન વદી ૫ પંચમી
 શ્રી ચિંમુ પુરૂષોત્તમજીનો ઉત્સવ તથા શ્રીઆલ-
 કૃષ્ણલાલજી મહારાજ ગાદીએ વિરાજ્યા આશ્વિન વદી ૭ સપ્તમી
 શ્રીગિરિધરજી નો ઉત્સવ કાર્તિક વદી ૮ અષ્ટમી
 શ્રીગોકુલનાથજીનો ઉત્સવ કાર્તિક વદી ૧૪ ચતુર્દશી
 શ્રીવૃજભૂષણજી નો ઉત્સવ માર્ગ સુદ ૨ ત્રિતીયા
 શ્રીમથુરેશજી તથા શ્રીદ્વારકાધીશજી કાંકરોલીમાં

(શ્રીઆલકૃષ્ણલાલજી કૃત) આઠ દિવસ

સાથે ગિરાજયાત્રો ઉત્સવ. માર્ગશીર્ષ સુદ ૪ ચતુર્થી
 શ્રીપુરૂષોત્તમજીકૃત છપ્પન ભોગનો ઉત્સવ માર્ગશીર્ષ વદી ૭ સપ્તમી
 શ્રીગુણાંધજી શ્રીવિકૃલનાથજીનો ઉત્સવ માર્ગશીર્ષ વદી ૯ નવમી
 શ્રીવિકૃલનાથજીનો ઉત્સવ માર્ગશીર્ષ વદી ૧૪ ચતુર્દશી
 શ્રીગિરિધરલાલજી ગાદી વિરાજ્યા માધ વદી ૪ ચતુર્થી
 શ્રીનાથજીનો પાટોત્સવ માધ વદી ૭ સપ્તમી
 શ્રીઆલકૃષ્ણલાલજી મહારાજકૃત (સં. ૧૯૫૧)

છપ્પન ભોગનો ઉત્સવ ફાલ્ગુન વદી ૧૦ દશમી
 શ્રીવૃજભૂષણજી નો ઉત્સવ ચૈત્ર સુદી ૮ અષ્ટમી
 રામનવમીનો ઉત્સવ ચૈત્ર સુદી ૯ નવમી
 શ્રીભાભીજી મહારાજકૃત (સં. ૧૯૮૦)

છપ્પન ભોગનો ઉત્સવ ચૈત્ર સુદી ૧૫ પૂર્ણિમા
 શ્રીનવનીતલાલ શ્રીદ્વારિકાધીશજી તથા શ્રીમથુ-
 રેશજી નાથદ્વારામાં શ્રીદ્વારકાધીશજીના
 મંદિરમાં એક સિંહાસન ઉપર
 વિરાજ્યા તેનો ઉત્સવ. ચૈત્ર વદી ૭ સપ્તમી
 શ્રીમદ્વાયર્ શ્રીવલ્લભાધીશ પ્રભુનો ઉત્સવ ચૈત્ર વદી ૧૧ એકાદશી

શ્રીપુરુષોત્તમજીનો ઉત્સવ	વૈશાખ	સુદી ૧	પ્રતિપદ
નૃસિંહજયન્તી તથા શ્રીદ્વારકેશજીનો ઉત્સવ	વૈશાખ	સુદી ૧૪	ચતુર્દશી
શ્રીભાભીજી મહારાજકૃત (સં. ૧૯૭૬)			
છપન ભોગનો ઉત્સવ	વૈશાખ	કૃષ્ણ ૫	પંચમી
શ્રીમજનાથજીનો ઉત્સવ	જ્યેષ્ઠ	સુદી ૭	સપ્તમી
ચિં. શ્રીદ્વારકેશલાલજી (શ્રીઆલકૃષ્ણલાલજીના			
જ્યેષ્ઠ પુત્ર) નો ઉત્સવ	જ્યેષ્ઠ	વદી ૬	ષષ્ઠી
શ્રીદ્વારકાંધીજીનો પાટોત્સવ	અષાઢ	સુદી ૫	પંચમી
શ્રીઆલકૃષ્ણલાલજી મહારાજશ્રીનો ઉત્સવ	અષાઢ	વદી ૧૩	ત્રયોદશી
પવિત્રાદાદશી	આવણ	સુદી ૧૨	દાદશી

શ્રીતૃતીયપીઠના અત્યાર સુધીના તિલકાયિત

મહારાજશ્રીયોની નામાવલી.

સંવત, માસ (મજ) સાથે.

નામ.	વિક્રમ સંવત.	માસ.	તિથિ
૧ ગો. શ્રીઆલકૃષ્ણજી	૧૬૦૬	આશ્વિન	કૃષ્ણ ત્રયોદશી
૨ „ શ્રીદ્વારકેશજી	૧૬૨૬	વૈશાખ	શુકલ ચતુર્દશી
૩ „ શ્રીગિરિધરલાલજી પ્રં	૧૬૬૨	માર્ગશીર્ષ	કૃષ્ણ અષ્ટમી
૪ „ શ્રીમજબૂપણજી પ્રં	૧૭૦૦	ભાદ્રપદ	કૃષ્ણ નવમી
૫ „ શ્રીગિરિધરલાલજી દિં	૧૭૪૫	કાર્તિક	કૃષ્ણ પંચમી
૬ „ શ્રીમજબૂપણજી દિં	૧૭૬૫	માર્ગશીર્ષ	શુકલ દ્વિતીયા
૭ „ શ્રીવિક્રમનાથજી	૧૮૧૧	પોષ	કૃષ્ણ ચતુર્દશી
૮ „ શ્રીમજબૂપણજી તૃં	૧૮૩૫	ચૈત્ર	શુકલ અષ્ટમી
૯ „ શ્રીપુરુષોત્તમજી	૧૮૪૭	વૈશાખ	શુકલ પ્રતિપદ
૧૦ „ શ્રીગિરિધરલાલજી ચં	૧૮૬૮	ભાદ્રપદ	શુકલ દ્વિતીયા
૧૧ „ શ્રીઆલકૃષ્ણલાલજી	૧૯૨૪	આવણ	કૃષ્ણ ત્રયોદશી
૧૨ „ શ્રીદ્વારકેશલાલજી	૧૯૬૪	અષાઢ	કૃષ્ણ „
૧૩ „ શ્રીમજબૂપણજી ચં	૧૯૬૮	દાદગુન	કૃષ્ણ દ્વિતીયા

શ્રીગાકુલનાથજીકે વચનામૃત ગ્રંથકે માસસુ' રૂખનો. તીજ તેરસ ઓર પાંચમ પુનમ એક. ચૌદસ અમાવસ તજની, યા વચનામૃતરે' વિશ્વાસ રાખિકે પ્રયાણુ કરે તેા મનોરથ સિદ્ધિ હોય.

પો.	મા.	કા.	ચૈ.	વૈ.	જે.	અ.	શ્રા.	ભા.	આ.	કા.	મા.	
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૨ અહોત સુખ હોય, ક્લેશ ન હોય, અર્થ પૂર્ણ હોય.
૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧	૧ મહાભારત હોય, અશુભ, જીવનાશ હોય.
૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧	૨	૨ અર્થ પૂર્ણ હોય, મનોરથ સિદ્ધિ હોય કામના પૂર્ણ હોય.
૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧	૨	૩	૩ ક્લેશ હોય, જીવનાશ હોય, કુશલસું ધર નહિ આવે.
૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧	૨	૩	૪	૪ વસ્તુલાભ હોય મિત્ર મિત્રે, વ્યાધિ મિટ, લાભ હોય.
૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧	૨	૩	૪	૫	૫ મહાચિંતા હોય, વિયોગ હોય, ક્લેશચિત્ ધર આવે.
૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૬ સૌભાગ્ય પાવે, રત્નસહિત ભલીભાતિસું ધર આવે.
૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૭ મિલવો નહોય, અહોતપુરોહોય, જીવનાશ હોય, કુખપાવે
૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૮ આશા પૂર્ણ હોય, સૌભાગ્ય પાવે, કામના સિદ્ધિ હોય.
૧૦	૧૧	૧૨	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૯ સૌભાગ્ય પાવે, દિન બહોત લગે, કુશલસું ધર આવે.
૧૧	૧૨	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૦ ક્લેશ હોય, જીવનાશ નહિ, સૌભાગ્ય પાવે નહિ.
૧૨	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૧ માર્ગત્રેસિદ્ધિહોય મિત્રમિત્રેવિદ્મિટ, ધનકાશિધન લાભહોય,

विद्याविभाग कांकरोलीद्वारा प्रकाशित पुस्तक

१ विधवाविवाहखण्डन (बुर्हानपुर शास्त्रार्थ) (हि.)	०-४-
२ सनातनधर्म (हि.)	०-१-
३ पुष्टिमागीय वैष्णवोनुं आह्निक (गु.)	०-१-
४ मङ्गलमणिमाला (१ से १४ तक) (हि. सं.)	०-४-
५ कविताकुसुमाकर भाग १ (हि. सं.)	०-८-
" " २ " " "	०-८-
६ कनकाभिषेक (गु.)	०-१-०
७ दोलोत्सवव्यवस्था " अप्राप्य	०-२-०
८ साम्प्रदायिकग्रन्थसूची "	०-८-०
९ साम्प्रदायप्रदीप(हिन्दी गुजराती अनुवाद साथे)	१-८-०
१० रसिक रसाल (हि.)	१-८-०
११ कांकरोली और आपकी यात्रा (हि.) अप्राप्य	०-१-६
१२ "कांकरोली" श्रीद्वारकाधीशकी प्राकट्यवार्ता, कांकरोलीका इतिहास, सेवाशृङ्गार प्रगाली, कीर्तनप्रगालिका	६-०-०
१३ प्राचीन वार्ता रहस्य प्र० (हि. गु. सं.)	१-०-०
१४ कांकरोली दिग्दर्शन (हि.)	०-१-६

शीघ्र प्रकाशित होनेवाले ग्रन्थ

- १५ विट्ठलेश चरितामृत ('प्रभुचरित्र चिंतामणि'के साथ) गु. सं.
 १६ प्राचीनवार्ता रहस्य (द्वि.) अष्टसखा .... (हि.)

धी वीरविजय प्रिन्टींग प्रेस, रतनपोण, सागरनी पडडी-अमदावाद
 मुद्रक : श्री. डेशवलाल साङ्गल्यंद.

